

TARTU AGENDA 21

1. SISSEJUHATUS

1.1. Kohalik Agenda 21: idee ja kohustuse tekkimine

Rio de Janeiro 1992. a toimunud ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil kohustusid 173 riigi, sh Eesti esindajad täitma kokkuleppeid (Agenda 21, kliimamuutuste konventsioon, bioloogilise mitmekesisuse konventsioon) ja suunama arengut säästva arengu põhimõtete kohaselt. Rio de Janeiro vastu võetud Agenda 21 kahekümne kaheksanda peatüki pealkiri on Kohalik Agenda 21 ning selles kutsutakse maailma kõiki kohalikke omavalitsusi koostöös kohaliku kogukonnaga läbi töötama säästva arengu põhimõtted ja strateegilised valikuvõimalused, mõtestama ja väärtustama säästva arengu idee ning koostama programmdokumendi (või dokumendisüsteemi) -- omavalitsuse Agenda 21 -- liikumiseks kahekümne esimesse sajandisse tasakaaluka ning alalhoidliku elulaadiga. 1998. a seisuga tegeldakse kohalike Agenda 21 koostamisega 64 riigi rohkem kui 2000 omavalitsuses, kellest umbes tuhat asub Euroopas.

1.2. Säästva arengu olemus ja seosed Eesti õigusaktidega ning kohaliku omavalitsuse eriline tähtsus säästva arengu tee valikul ja tulemuslikul elluviimisel

Säästva arengu põhimõtteid võib määratleda kõige lühemalt kui eesti endise talupoja terve mõistuse väljendust nüüdisaja ametnikukeeles. Eesti talupoeg rakendas neid põhimõtteid oma talu, küla ja valla tasemel. Nüüd mõeldakse säästva arengu põhimõtete rakendamisel kohalike taotluste kõrval ka riigi kui terviku kohustustele ja maailma ees seisvatele probleemidele ning nende lahendamise või leevendamise võimalustele.

Säästev areng on võimalik, kui rakendatakse järgmisi põhimõtteid:

Haldus:

- kõikehõlmav mõtteviis säästva arengutee valiku keerukate tegurite ja asjaolude arvestamisel ning otsuse langetamine võimalikult sellel haldustasandil, kus see töötab parimat tulemust;
- jagatud (valitsus ja riigiasutused, kohalikud omavalitsused, ettevõtted, organisatsioonid, inimesed) vastutus mitmekesise ja elujõulise majanduse olemasolu ja toimimise eest, igale inimesele rakendus- ja töövõimalusi pakuva hariduse saamise võimaluste eest;

Majandus:

- majandusliku arengu tasakaalustatus ja eriti majandustegevuse laiendamise kiiruse vastavus majandusliku allakäigu pidurdamiseks tehtavate kulutustega;
- ettevaatlikkus otsuste tegemisel, kuni ollakse veendunud kavandatava tegevuse tagajärgedes;

Keskkond:

- olemasoleva elukeskkonna seisundi säilitamine ja parendamine nii praegu elavate inimeste kui tulevaste põlvete elamisvõimaluste tagamise nimel;
- looduskeskkonna taluvusvõime piiride ületamise ohuga ja loodusvarade otstarbeka ning säästva kasutamise vajadusega arvestamine nii arengukavade koostamisel ja maakasutuse kavandamisel kui tootmise ja tarbimise korraldamisel;

Ühiskond:

-- erilise tähelepanu pööramine inimese tervisele ja taluvusvõimele kiirete muutuste ajal, pidades silmas inimese sotsiaalseid, kultuurilisi, eetilisi, esteetilisi ja vaimseid ning majanduslikke vajadusi;

-- sotsiaalse tõrjutuse vähendamine kõigi vahenditega. Vaeste, vanurite ja puuetega inimeste vajaduste arvestamine kõigil haldustasanditel ning haldusalades. Vastuolude ja raskuste üldine teadvustamine, iga inimese iseendaga toimetuleku soodustamine ja toetamine.

Säästva arengu põhimõtted kajastuvad Eesti Vabariigi õigustloovates aktides, millest olulisemad on Eesti Vabariigi põhiseadus, seadus Eesti looduse kaitse kohta, säästva arengu seadus, metsaseadus, rahvaterviseadus, Riigikogus 12. märtsil 1997. a heaks kiidetud Eesti keskkonnanõustamise ja Eesti keskkonnategevuskava, millega Vabariigi Valitsus nõustus 26. mail 1998. a.

Rio de Janeiro 1992. a vastu võetud Agenda 21 rõhutab, et kohalikel omavalitsustel on täita eriline roll säästva arengu tagamisel, sest kohalikud omavalitsused:

-- esindavad vahetult kohalikke kogukondi ja töötavad otseselt nende heaolu tagamiseks;

-- on põhikorraldajad ja põhivastutuse kandjad planeerimisel ja ehitusjärelvalves;

-- korraldavad kohalikku elukvaliteeti mõjutavate teenuste osutamist ning ostmist;

-- on suurte linnaliste ning looduslikena säilinud ja säilitatavate alade omanikud;

-- saavad koolituse, nõustamise, teavitamise ja hea eeskujuga mõjutada kogu elanikkonda;

-- saavad algatada koostööd oma territooriumil, regioonis ja riigis asuvate ning rahvusvaheliste organisatsioonidega;

-- saavad mõjutada kogukonna tarbimisharjumusi: olles kaupade ja teenuste suurostja anda head eeskujuga oma partneritele ja töötajaskonnale, tõsta kõigi asjasse puutuvate keskkonnateadvuse ja -teadlikkuse taset;

-- saavad võtta kokku kogukonna ideed, vaated ja väärtused ning muuta need poliitikateks, plaanideks, programmideks ja projektideks, millel on praktilised väljundid, mis viivad parima võimaliku tehnoloogia kasutamisele eesmärgiga kasutada loodusvarasid kokkuhoidlikult, saastata võimalikult vähe keskkonda ning aidata kaasa majanduslike kulutuste sihipärasusele.

Õige vahekorra leidmine säästva arengu kindlustamiseks tehtavate jõupingutuste ja saavutatud tulemuste vahel on keeruline. Silmas tuleb pidada nii otsest kui kaudset mõju inimestele ja keskkonnale ning tagajärgi nii kohapeal kui kaugemal. Praktiliselt kaasneb iga inimtegevusega mõju ehk koormus looduskeskkonnale, nagu näiteks saaste- ja reoainete heide õhku, vette, pinnasesse. Keskkonnakaitsete meetmetega on võimalik tegevuse otsemõjusid vähendada. Tuleb aga arvestada, et iga keskkonnatehnilise meetme rakendamine eeldab loodusvarade kasutamist, nii et mõnegi meetme rakendamine võib põhjustada ülejõukäivaid kulutusi ja ohtlikku kaudmõju keskkonnale, mis välistab selle rakendamise. Kui tervise- ja keskkonnaohu ei saa meetmetega tõhusalt vältida, tuleb seda esile kutsuv tegevus lõpetada või kavandatavast tegevusest loobuda.

2. SÄÄSTVA ARENGU TEE TARTUS

2.1. Loodus- ja keskkonnanõustamine ning säästva arengu põhimõtete areng Tartus

Eesti loodushoiuideede esmaesitajaks võib lugeda ühte kuulsamatest tartlastest Karl Ernst von Baeri (1792--1876), kelle tööd viisid möödunud sajandi teisel poolel kaitseabinõude kehtestamiseni Peipsi järve kalarohkuse säilitamiseks. Aastaks 1935 jõuti Tartu teadlaste eestvõttel metsaseaduse (RT 1934, 45; 1935, 67), vee, maapinna ja õhu puhtusehoiu seaduse (RT 1935, 68) ja looduskaitse seaduse (RT 1935, 106) kehtestamiseni. Eesti looduskaitse liikumise kujundamisel on kõikidel aegadel olulist osa etendanud Eesti Looduseuurijate Selts, Tartu Ülikool ja mitmed

teadusinstituudid, seltsid ning komisjonid. Tähelepanuväärne on Tartu kõrgkoolide loodus- ja keskkonnakaitsehuviga üliõpilasi ühendanud Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering, mille liikmed on juba kahe põlvkonna vältel tegusalt mõjutanud looduskaitsetegevust kohtadel üle kogu Eesti.

Alates 1974. a on Tartu Linnavalitsuses tegutsenud loodus- ja keskkonnahoiuspetsialistid. Samas on tegutsenud mitmed komisjonid ja nõukogud, kes on kandnud küll erinevatel aegadel erinevaid nimetusi, kuid kes on alati järginud sama põhiideed. Ainsa Eesti linnana on Tartu ühinenud 1994. aastal Ålborgis algatatud Euroopa linnade ja muude omavalitsusüksuste säästva arengu tegevussuunaga.

Tartu looduskaitsekontseptsioon (väljavõte Tartu Linna Rahvasaadikute Nõukogu otsuse lisast nr 11, Tartu Linna RSN 18. koosseisu 6. istungjärgu 14. juuni 1988. a protokoll nr 6):

- tagada inimesele tervislik linnakeskkond, minimeerides linna kahjustavat mõju linna ja tagamaa loodusele;
- tagada võimalikult mitmekesine maastik ja elustik nii linnas kui selle ümbruses, luua tingimused looduse enesetaastamisvõimeks ning eripära säilimiseks;
- arendada looduskaitsetegevuse kaudu linlaste ökoloogilist teadlikkust, loodusvarade säästlikku kasutamist, humaansust, ilumeelt, armastust oma linna ning maa vastu, tõhustades ökoloogilist kasvatustööd eriti koolides.

Kontseptsiooni iga sõna on aktuaalne tänapäevalgi, olles aluseks Tartu Agenda 21-le.

2.2. Mis on Tartu Agenda 21

Tartu Agenda 21 juured on Eesti looduskaitseliikumises, kuid areng sai alguse linna loodus- ja keskkonnakaitsejuhtide tegevusest, mida jätkuvalt koordineeritakse Tartu Linnavalitsusest. Tartu Agenda 21 on ühistööna valminud dokument, mis väljendab tartlaste head tahet otsuste ettevalmistamisel läbi arutada majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnamõjud nii kohalikus kui ülemaailmses seoses, sest paljude üksiktegevuste kuhjuv toime mõjutab nii kohaliku elukeskkonna seisundit kui ka maakeral toimuvaid protsesse tervikuna. Tartu Agenda 21 jätkamine on avatud protsess, milles osalejad jagavad oma ideid, kogemusi ja vastutustunnet teiste kohalike omavalitsustega nii kodu- kui välismaal. Tartu Agenda 21 kutsub kõiki tartlasi jagama hoolt ning osalema elukeskkonna seisundi paremaks muutmisel.

Tartu Agenda 21 põhieesmärk:

Inim- ja keskkonnasõbralik, säästvalt arenev Tartu. Üldeesmärgid on tervislik linnakeskkond, vähim inimtegevusest tulenev kahjustav mõju linna ja tagamaa loodusele, mitmekesise maastiku ja elustiku tagamine nii linnas kui selle ümbruses, loodusvarade kokkuhoidlik kasutamine, looduse enesetaastamisvõime soodustamine, Tartu looduse eripära säilimine ja rikastamine, linlaste keskkonnateadvuse, humaansuse ja ilumeele arendamine, armastuse õhutamise oma linna ja maa vastu.

Tartu on keskkonna- ja säästva arengu alase avaliku halduse võtmed:

- oskamine, vastutus ning keskkonnateadvus ja -teadlikkus;
- inimese ja looduse taluvusvõime arvestamine;
- kõigis tegevustes kooskõla taotlemine kohaliku looduse ja ümbritseva keskkonnaga;
- rahvusvahelise standardi (ISO 14 000 seeria, EMAS) kohaselt üles ehitatud keskkonnakorraldussüsteem;
- tingimuste loomine jätkuvaks alalhoidlikuks arenguks ja selle tagamine.

Tartu Agenda 21 taotlus:

- hoida Tartu missioonitundega inimesi, nende tehtut ja tehtavat kui Tartu suurimat väärtust;

-- julgustada inimesi ära tundma oma ülesannet, seda avaldama ja selle kohaselt käituma;

-- aidata ühitada olevikus tähtsat ja tulevikus tähtsat ning eristada vähemtähtsat;

Tartu Agenda 21 taktika ehk üldine teostustee eesmärkide saavutamiseks:

Ülevaadete koostamine säästva arengute elluviimise eeldustest. Keskkonnaseisundi hinnangute täpsustamine, et tagada otsusetegijatele õigel ajal parim võimalik andmestik. Otsusetegijaid ja ettevõtjaid elukeskkonna kaitse ja säästva arengu põhimõtete arvestamiseks mõjutava majandusteguri loomine. Süvenev tähelepanu keskkonnateadvuse arendamisele, keskkonnateadlikkuse suurendamisele, keskkonnajuhtimise ja keskkonna korralduse parendamisele, säästliku tarbimise ja keskkonnahoidliku elustiili kujundamisele. Juhiste väljatöötamine olukorra jälgimiseks, hindamiseks ja tegevuste suunamiseks.

Tartu Agenda 21 tegevuskava:

Kõigi säästvat arengut tagavate tegevuste kohta koostatakse täpsustatud sisukirjed, algatatakse projektid, leitakse täitjad, rahastamisallikad ja -viisid ning määratletakse ajakavad.

Säästva arengu näitajad, avalikkuse kaasamine linna säästva arengu kavandamise:

Keskkonnateabe näitajate valimine ja teabe kavakindel hankimine, andmekogude loomine ja avalikkusele kättesaadavaks tegemine on pikaajaline tegevus, millele pööratakse eelolevatel aastatel erilist tähelepanu ning mis loob tõese aluse elukeskkonna väärtuse üle otsustamisele, toetab arengukavasid ja planeerimist ning võimaldab avalikkusel raskusteta saada teavet kõigi neile muret tekitavate või huvi pakkuvate asjaolude kohta, aga ka kujundada ja avaldada oma seisukohti võimalikult vähest peetumust valmistaval viisil.

2.3. Tartu Agenda 21 koostamise alused

Tartu Linnavolikogu 28. juuni 1995. a 40. istungi otsus.

Tartu linna põhimäärus (kinnitatud Tartu Linnavolikogu 22. mai 1997. a määrusega nr 11), mille paragrahvi 51 punkt 2 sätestab: *Tartu linn peab oma arenguprioriteediks säästvat arengut, mille elluviimiseks koostatakse Tartu Agenda 21.*

Tartu Linnavalitsuse 6. novembri 1997. a korraldus nr 2601 ja Tartu Linnavalitsuse 2. detsembri 1997. a korraldus nr 2966.

2.4. Tartu Agenda 21 seosed maailma ja Eesti keskkonna- ja säästva arengu probleemidega

Maailma keskkonna- ja säästva arengu alaste probleemide teadvustamist Tartu jaoks ja nende arvestamist linna keskkonnakaitsealasel juhtimisel väljendab Tartu looduskaitsekontseptsioon, mis koostati ja kehtestati neli aastat enne Rio de Janeiro keskkonna- ja arengukonverentsi ning kuus ja pool aastat enne säästva arengu seaduse vastuvõtmist Riigikogu poolt.

Tartu Agenda 21 moto -- keskkonnahoidlikult arenev, sotsiaalselt õiglane ja majanduslikult mõtle Tartu -- väljendab kooskõla Euroopa Liidu viienda keskkonnaprogrammiga säästvuse suunas, mis on üles ehitatud sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnakaitsepartnerluse ja avaliku dialoogi ideele.

2.4.1. Tartu eeldused osalemiseks ülemaailmsete keskkonnaprobleemide leevendamises

2.4.1.1. Probleem: liikide jätkuv hävimine ja elukeskkonna vaesestumine.

Eesmärk: looduslik ja kultuuriline mitmekesisus.

(Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ratifitseeris Riigikogu 11. mail 1994. a)

Olukorra iseloomustus: Tartu linna piirides on eritüübilisi ökosüsteeme ja mitmekesiseid maastikutüüpe, mis

võimaldavad looduslikku mitmekesisust säilitada. Tartus viiakse läbi kavakindlat haruldaste taime-, seene- ja mõningate loomarühmade seiret. Säilitades süsteemi looduslikest ja poollooduslikest kooslustest on võimalik tasakaalustada inimtegevuse mõju looduskeskkonnale ning tagada Tartu linna ja seda ümbritsevate valdade elustiku ja vaimuvara häirimatu areng. Tartu linnal on kahe ülikooli, teadusasutuste ja teadusorganisatsioonide esindajate näol eriti head hariduslikud eeldused probleemi sügavuti läbitöötamiseks. Olukord on rahuldav, kuid koondülevaade puudub.

Tartu Agenda 21 taktika: olukorra täpsem väljaselgitamine ja analüüs, keskkonnateadvuse edendamine, kohustuste teadvustamine, võimaluste ärakasutamine.

Tegevused: kaitstavate ja erilise väärtusega alade registri koostamine, korrapärase olukorra korduskirjeldamine, Tartu ja Tartut ümbritsevate valdade ühise teemaplaneeringu ja pikaajalise tegevuskava koostamine. Teema arvestamine üldplaneeringu ja detailplaneeringute koostamisel, eriti seoses linna liikluskeemiga (Kalmistu paljandi ja Aruküla koobaste säilimise tagamine). Uue kaitseala (RopkaIhaste luha maastikukaitseala ligi 100 erineva linnuliigi pesitsuspaigana) loomisele kaasaitamine. Kaitstavate loodus-, muinsus-, ajaloo- ja kultuuriväärtuste säilimise tagamine planeerimisega.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, Tartu Ülikool, Eesti Põllumajandusülikool, uurimisinstituudid, teadlased.

Tartlase roll: ilmutada huvi looduse ja loodushoiu vastu, tunda keskkonnaohte ja nende põhjusi, agaralt osaleda loodushoius, linnakeskkonna kujundamises ja planeerimises.

Näitajad: ohustatud, ohualtite, haruldaste ja tähelepanu vajavate liikide arv ja nende liikide elukohtade elukõlblikkuse näitajad. Liikide, väärtuslike alade ning kaitstavate objektide seisund ja säilimine, aruanded säilitamiseks tehtava kohta.

2.4.1.2. Probleem: ebasoodsad kliimamuutused

Eesmärk: globaalse soojenemise pidurdamine. Kütuste põletamisel vabaneva süsihappegaasi (CO₂) kui põhilise kasvuhoonenähtust põhjustava gaasi ning mitmesuguse päritoluga metaani (CH₄) heitmekoguste vähendamine. CO₂ siduvate taimekoosluste säilitamine, parendamine ja laiendamine.

(ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ratifitseeris Riigikogu 11. mail 1994. a, Viini konventsiooni ja Montreali protokollit ratifitseeris Riigikogu 11. septembril 1996. a).

Olukorra iseloomustus: olukord on halb. Tartu linn on ära kasutanud vaid väikese osa oma võimalustest soojamajanduse ümberkorraldamisel, alustades kohalike kütuste kasutamise ja mitmes suuremas katlamajas. Põhiosas on võimaluste läbitöötamine ja elluviimine veel ees. Puuduvad nii piisavalt põhjalik ülevaade olukorrast kui ka tegevuskava. Trend kütuste kasutamise osas lähi- ja kaugtulevikus on teadmata, jäätmetega seotud keskkonnamõju osas läbitöötamata.

Tartu Agenda 21 taktika: põhimõtte -- tegutse kohapeal, aga mõtle laiemalt -- rakendamine, probleemi ja kohustuste teadvustamine, olukorra analüüs, võimaluste ärakasutamine (kavandatav energeetikaprogramm, jäätmekäitluse keskkonnamõju analüüs), haljastuse kaitsmine.

Tegevused: energiabilansi koostamine ja energia kokkuhoiumeetmete rakendamine, hapniku/süsihappegaasi bilansi koostamine, haljasturegistri pidamine, kasvuhoonegaaside tekkekoguste jälgimine. Teabematerjalide koostamine teadliku käitumisviisi kujundamiseks.

Vastutajad ja täitjad: asjaomased ametkonnad ja asutused.

Tartlase roll: probleemi tundmine, vastutustundlik käitumine kodus ja töökohal. Linna avaliku haljastuse hoidmine. Orgaaniliste jäätmete kompostimine.

Näitajad: taastuva kütusega toodetud energia osakaal energiabilansis.

2.4.1.3. Probleem: osoonikihi hõrenemine

Eesmärk: osoonikihi hõrenemise pidurdamine.

Kontroll osoonikihti kahjustavate gaaside (CFC-d e freoonid; CFCBr-d e haloonid, N₂O; CCl₄) kasutamise ja atmosfääri jõudmise üle. Kasutatavate koguste järkjärguline vähendamine.

(Montreali konventsiooni osooni lõhustavate gaaside tootmise pidurdamise kohta ja selle lisaprotokollid ratifitseeris Riigikogu 11. septembril 1996. a).

Olukorra iseloomustus: olukord on rahuldav. On alustatud freoonide eemaldamisega kasutatud külmkappidest ja hävitamisele suunamist, kuid raskusi valmistab vanade jääkide kahjutukstegemine. Ülevaade kasutatavatest kogustest ei ole täielik. Riiklike statistiliste vaatlustega kogutavad andmed ei jõua omavalitsusse.

Tartu Agenda 21 taktika: keskkonnateadvuse ja keskkonnahoidlike käitumisviiside edendamine, olukorra analüüs, kohustuste teadvustamine.

Tegevused: probleemi ja selle põhjuste tundmine freoone ja haloone kasutatavates ettevõtetes ja asutustes (toiduainetööstus, tuletõrje jt), arvestuse pidamine osoonikihi hõrenemist põhjustavate ainete kasutamise kohta, järjekindel olukorra kirjeldamine, tegevuskava koostamine ning osalemine osoonikihi hõrenemist põhjustavate ainete kasutamise vähendamise riiklikus programmis, tootmisviiside järkjärguline uuendamine, vältides osoonikihti kahjustavate ainete kasutamist, freoone sisaldavate olmekeemiatoodete kasutamise vältimine.

Vastutajad ja täitjad: ameti- ja järelevalveasutused, ettevõtjad, õppeasutused, ohtlike jäätmete kogumist korraldavad teenistused.

Tartlase roll: probleemi tundmine kodumajapidamistes, kus on kasutusel freoone sisaldavaid külmkappe; freoone sisaldavate aerosoolide ostmise vältimine või vähendamine; kasutamisest kõrvaldatavate freoone sisaldavate kodumasinade üleandmine vastavatele teenistustele freoonide kokkukogumiseks ja hävitamiseks; olmekeemiaballoonide üleandmine ohtlike jäätmete kogumispunktidesse.

Näitajad: osoonikihi hõrenemist põhjustavate ainete kogused ümberarvutatuna ODP tonnideks. Kasutuses olevad kogused. Kokkukogutud kogused. Teabematerjalide olemasolu.

Selgituseks:

- 1) ODP tonn - erimõõtühik, mis näitab mingi aine osoonilagundusvõimet ja see leitakse vaadeldava ainekoguse läbikorrutamisel sellele ainele omase osoonilagundamisvõime teguriga;
- 2) CFC -- süsiniku, fluori ja kloori aatomeid sisaldavate alkaanide ülemaailmselt kasutatav määrgistus. Tavaliselt nimetatakse seda ainetegrupi freoonideks;
- 3) CFCBr - süsiniku, fluori ja broomi aatomeid sisaldavate alkaanide ehk haloonide ülemaailmselt kasutatav määrgistus.

2.4.1.4. Probleem: veekogude eutrofeerumine

Eesmärk: puhas Emajõgi.

Kõigi muude veekogude puhtamaks muutmise ja puhtana hoidmisele kaasa aitamine.

Olukorra iseloomustus: olukord on rahuldav. Põhitegevused on käivitatud. Arengusuund on soodne.

Tartu Agenda 21 taktika: keskkonnateadvuse edendamine, seire ja olukorra analüüs, kohustuste teadvustamine, võimaluste ärakasutamine, nagu näiteks haljasvööndite säilitamine või kavandamine kõigi veekogude kallastele, kogu tekkiva reovee puhastamine.

Tegevused: reoveepuhasti lõpuniehitamine, puhastusprotsessi optimeerimine, puhasti pidev käigushoidmine. Hea planeerimis- ja projekteerimispraktika rakendamine veekogude kallastel roheliste kaitsevööndite säilitamiseks ja laiendamiseks. Heakorrastatud ja väljaehitatud supelrannad. Olukorra kirjeldamine, meetmete väljatöötamine ning nende rakendamise kontrollimine. Teabematerjalide koostamine.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, AS Tartu Veevõrk ja asutused, mille heitvesi jõuab Emajõkke, tartlased.

Tartlase roll: probleemi tundmine, vastutustundlik käitumine veekogude puhtana hoidmisel.

Näitajad: veekogu eutrofeerumist kirjeldavad näitajad (BHT₇, O₂, N, P, SO₄²⁻). Teabematerjalide olemasolu.

2.4.1.5. Probleem: ohtlike ainete sattumine otse inimorganismi või looduskeskkonda

Eesmärk: plii, elavhõbeda, kaadmiumi ja teiste raskmetallide, polükloorbifenüülide, dioksiini ja muude orgaaniliste tervist kahjustavate ainete otse inimorganismi või keskkonda ja sealt organismidesse sattumise vältimine või vähendamine.

Olukorra iseloomustus: olukord on hea. Põhitegevused on käivitatud. Arengusuund on soodne.

Tartu Agenda 21 taktika: teadlikkuse edendamine, olukorra analüüs, kohustuste teadvustamine, meetmete rakendamine, võimaluste ärakasutamine elanikkonna poolt, nagu näiteks aktiivsem osalemine ohtlike ainete kogumises ja vastuvõtupunkti üleandmisel.

Tegevused: kogumissüsteemi täiustamine ja laiendamine; teabematerjalide koostamine ja levitamine; korrapärane olukorra kirjeldamine ja aruandlus, tegevuskava koostamine, elluviimine ning kontrollimine.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, ametiasutused, ettevõtted, organisatsioonid, koolid, elanikud.

Tartlase roll: küsida ja saada teavet ning juhtnööre käitumiseks, keskkonnateadlik käitumine ostmisel ja tekkivate jäätmetega ümberkäimisel.

Näitajad: ettevõtetes ja asutustes kasutatud raskmetallide ja mürgiste ainete kogused, üleantud ohtlike jäätmete kogused ettevõtete kaupa, kogutud ohtlike jäätmete kogused ainerühmade kaupa. Ohtlike ainete esinemine vees, pinnases, kalades, köögiviljas, piima- ja lihatoodetes, inimeste juustes ja muudes kudedes. Teabematerjalide olemasolu.

2.4.2. Tartu taotlused sotsiaalsete probleemide leevendamisel

Sotsiaalselt säästvalt arenevat kogukonda iseloomustab:

- iga inimese vabadus oma võimete arendamiseks ja valikute tegemiseks, vältides selle juures teise inimese õiguste haavamist;
- iga inimest koheldakse kui väärtust, mitte kui vahendit; inimese loomevõimele leitakse rakendus; arenguks luuakse tingimused ja keskkond;
- peale inimese materiaalsete vajaduste arvestatakse ka tunnustusvajadusega. On võimalused eetiliseks, esteetiliseks, moraalseks arenguks, vaimsete vajaduste rahuldamiseks ja huvide rakendamiseks;
- isiku ja ühiskonna huve ei vastandata, vaid leitakse nende ühisosa, saavutatakse ühiskondlik kokkulepe, tagatakse osalusdemokraatia nii linna arengu asjus üldse kui sotsiaalsfääris eraldivõetuna;
- tuntakse aukartust ja austust kogu elusa ja eluta looduse vastu;
- iga inimest abistatakse eluga toimetulemises, kusjuures kedagi ei jäeta toiduta, veeta ega sooja peavarjuta;
- kohalik majandustegevus on nii mitmekesine, et igapähele on võimalik leida jõukohast, rahuldust pakkuvat ja normaalset äraelamist võimaldavat tööd;
- keegi ei jää tõhusa ravita;

- sotsiaalabi on tõhus ja seda antakse nii kaua, kuni inimene suudab ise oma eluga toime tulla;
- terve konkurentsi vaimu kõrval on ka üksteise toetamise ja ühistegevustes osalemise vaim;
- humaanne käitumine ja hättasattunu abistamine muutub normiks, mitte erandlikuks käitumisviisiks;
- salliv suhtumine eripärasustesse;
- juurdepääs haldus- ja sotsiaal- ning muid teenuseid pakkuvatele asutustele, puhkekohtadele jms on võimalik ka ühistranspordiga ja sissepääs ratastooliga;
- kõigil elanikkonnarühmadel on võimalik esitada oma seisukohti ja osaleda kohalikus otsusetegemises;
- teatakse sotsiaalse arengu üldist tausta nii maailmas, Euroopas kui ka Eestis, kuid taust ei saa arengueelistuste seadmisel olla esmase tähtsusega.
- lapsed, vanurid ja riskirühmad on erilise tähelepanu all.

Ülemaailmsed ja ka Tartu sotsiaalsed probleemid on:

- vaesus ja selle tagajärjed;
- sotsiaalse õigluse puudumine, sotsiaalse tõrjutuse esinemine;
- heaolu ja tervis ei ole kõigile tagatud;
- lapse või täiskasvanu arengueeldused jäävad unarusse;
- tööpuudus;
- naiste ja noorte puudulik tööhõive;
- naiste ja noorte töö meestest erinev tasustamine;
- ebaseaduslik tööhõive.

Eesmärk: probleemide teadvustamine ja nende põhjuste kõrvaldamine; olukorra leevendamine.

Homme Tartu peab olema kõigis avaldusvormides tänasest parem.

Olukorra iseloomustus: olukord on murettekitav. Olukorra leevendamiseks ei piisa üksnes ametiisikute tegutsemisest ja praegu olemasolevatest riiklikest ja omavalitsuse vahenditest. Tartu eripära näiteks Euroopa taustal on sotsiaalse arengu keskkonna materiaalse külje suur mahajäämus, võrreldes inimeste arenguvalmiduse ning vajadustega. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse probleemid on Eestis ja ka Tartus märksa teravamad kui Euroopa Liidu liikmesriikides. Sama kehtib näiteks elamispiinnaga varustatuse, keskkonnaseisundi jm kohta. Euroopa Liidus on täiskasvanute hariduse täiendharidus märksa kõrgemalt väärtustatum kui Eestis. Eesti üldisel taustal on Tartu siiski paremas seisus. Järsu sündimuslanguse, keskmise eeldatava eluea lühiduse ning vananenud rahvastiku mõjude liitumisel on Eesti rahvastikukadu suurimate hulgas maailmas. Eesti demograafilist olukorda ja arengut käsitlevatest aruannetest ilmneb, et tänaste demograafiliste protsesside jätkudes võimendub rahvastikukadu veelgi, mis kiirendab rahvuse jõudmist püsijäämise ohupiirini. Tartule on iseloomulik suhteliselt suur ükskõiksus kaaskodanike murede ja hädade suhtes, madal sallivus ja puudulikult arenenud teadlikkus eripäradega inimeste raskustest, erivajadustega inimeste võimaluste tuntav piiratus võrreldes tavakodanikega.

Tartu Agenda 21 taktika: rõhutada Tartu Linnavalikogu, Tartu Linnavalitsuse, teadlaste ja kõigi tartlaste moraalset kohustust jätkuvalt aktiivselt teadvustada ühiskondlike valupunktide ja ebakõlade olemasolu ja ulatust.

Tegevused:

- teha kõigil tasanditel (kuni üksikisikuni) kõik mis võimalik sotsiaalse tõrjutuse, madala iibe ja tõkestatud haridustee põhjuste kõrvaldamiseks ja tagajärgede leevendamiseks;
- leida võimalusi esineda seadusandlike algatustega olukorra parandamiseks;
- toetada elamuehitust Tartus, toetades eriti noori peresid oma elamu soetamisel;
- soodustada pidevalt ettevõtluskeskkonda, pidades silmas ettevõtluse ja sotsiaalsfääri seoseid;
- anda täpse suunitlusega materiaalselt abi, et saavutada edasine toimetulek ning vältida abistajatest ja abist sõltuvuse teket.
- arendada hariduskeskkonda, silmas pidades elukestva õppe põhimõtteid ning kõigi kodanike vajadusi ja huve alates toimetulekust täieliku eneseteostuseni;
- kujundada koolid kui linnaasutused veelgi avatumaks kogu elanikkonnale elukestva õppe korraldamiseks;
- selgitada uuringute ja eksperthinnangute kaudu eri sihtgruppide koolitusvajadusi (nt lapsevanemad, õpetajad). Arengukavasse viia sisse süstemaatiline ja üksteisega seonduv uuringute osa;
- kavandada linna haldustöötajate (täiend)koolitus süsteemsena mitme aasta peale ette linna tellimusena, korraldades koolitajate leidmiseks konkursse;
- et tagada võrdsed võimalused haridusteel, tuleb täiustada tunduvalt kutsenõustamise ja tööturu teabevara, koostööd tööandjatega, koostööd kutsekoolide ja üldhariduskoolide vahel;
- suurendada tuntavalt sotsiaaltööd ja sõltumatu psühholoogi abi, seda eriti koolides ja lasteaedades;
- luua järjekindlalt paremaid tingimusi eneseteostuseks (õppimine, töötamine, huvitegevus jne) ka neile, kelle puhul ei ole niivõrd tähtis lõpptulemuse tase kui võrd tegutsemise ise (nt puuetega inimesed);
- suurendada sotsiaaltoetustes enesearengule suunatud osa (igat liiki nn õppekavaväline haridus, tööharidus, ümber- ja täiendõpe jne). Vähendada mahtu, suurendades kavakindlale, pikaajalisele arengule suunatud toetust;
- luua kogu elanikkonna kohta tõene ja ühtne teabevara.

Vastutajad ja täitjad: asjaomased asutused oma pädevuse piires, kõik teised head tahet ilmutades ja kõiki võimalusi rakendades.

Tartlase roll: hädasolija ülesleidmine. Abistamine vastavalt olemasolevatele võimalustele. Täiendava abi taotlemine.

2.4.3. Tartu osalemine rahvusvahelises säästva arengu ja keskkonnahoiu liikumises

Kohalike Keskkonnainitsiatiivide Rahvusvaheline Nõukogu (ICLEI) ja selle programmid.

Euroopa Liidu keskkonna-, uurimis- ja arenguprogrammid.

Läänemere Linnade Liidu Keskkonnakomisjoni töö.

Sõpruslinnade koostöö.

Asutuste ja organisatsioonide vaheline koostöö, üksikisikutevahelised kontaktid ja suhted.

Läänemeremaade Agenda 21 ja selle tegevused.

Tartu Agenda 21 taktika: jätkuvalt osaleda aktiivselt rahvusvahelises säästva arengu ja keskkonnahoiuliikumises. Pöörata rohkem tähelepanu seoste keskkonna- ja terviseprobleemide vahel ning keskkonnatervishoiu edendamisele. Aidata kaasa Tartu liitumisele Maailma Tervishoiuorganisatsiooni (WHO) tervete linnade projektiga ja selle projekti tegevustele Tartus. Välisabiprogrammide ja investeeringute toomine Tartusse. Teabe korrapärane jagamine sihtrühmadele, sektoritele, võtmeisikutele. Tegutseda aktiivselt eri ametkondades töötavate arengu-, keskkonna- ja tervisekaitseametnike jõupingutuste ühendamisel ja vastastikusel toetamisel kohalikku ja regiooni elu edendavate programmide ettevalmistamisel ning elluviimisel.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, asutused ja organisatsioonid.

2.4.4. Tartu võimalused säästva arengu tee elluviimiseks

Eesti keskkonnastrateegia tähtsaimad eesmärgid on keskkonnateadlikkuse edendamine ja keskkonnahoidlike tehnoloogiate rakendamine. Koos keskkonnahoidlike tööviisidega on need paljude probleemide lahendamise eeldus. Vastavalt Eesti keskkonnastrateegiale peab keskkonnakaitse olema kõrgemal parteipoliitilistest huvidest ja momendi majandusprobleemidest. Kõigil looduskeskkonna kasutajatel peab lasuma täielik vastutus oma tegevuse eest. Tuleb edendada traditsioonilist looduskaitset ja loodushoidu, tagamaks loodusväärtuste teadvustamist ühiskonnas.

Tartu Agenda 21 ettevalmistamine ja elluviimine ei ole seotud parteipoliitikaga, vaid on säästva arengu teema läbitöötamine. Tartu Agenda 21 koostamine on selles osalejate ja avalikkuse keskkonnateadvust tõstev, motivatsiooni loov ja sihipärane tegevus, mille käigus valmib nii asjatundjate koostatud perioodiliselt täiendatavaid dokumente kui ka lihtsalt ja üldarusaadavalt koostatud kokkuvõtteid, mis on kergesti loetavad ja kättesaadavad.

Tartu säästva ja keskkonnahoidliku arengu eeldused on:

- tahe tegelda keskkonnaprobleemidega;
- väljatöötatud keskkonnaeesmärkide olemasolu;
- arusaamine, et ükski tegevus ei tohi ületada inimese ega looduse taluvusvõimet;
- koolitatud, missioonitundega ja pühendunud kaadri olemasolu;
- säästva arengu põhimõtteid arvestava kontseptsiooni olemasolu.

Tartu säästva ja keskkonnahoidliku arengu võimalused, mida ei või kasutamata jätta, on:

- teadusasetuste potentsiaal, ülikoolide õppejõudude, haritlaste ja teiste asjatundjate olemasolu;
- kohalikud, riiklikud ja välisabiprogrammid keskkonnahoidliku eluviisi ning säästva arengu põhimõtetega arvestava majandamise kujundamiseks;
- koostöö teiste linnade, maakondade ja riikidega;
- liitumine rahvusvaheliste projektidega, koolitusvõimalused ja välisabi ära kasutamine;
- kohapealsed investeerimisvõimalused ning aktiivselt taotletavad välisinvesteeringud.

2.5. Säästva arengusuuna kavandajad ja elluviijad

2.5.1. Tartu Linnavalitsus

Kohustuse ja vastutuse määratlemine:

Tartu arendamise alus on säästva arengu põhimõte, mille kohaselt kavandatakse oma tegevust nii, et see ei kahjustaks

tulevaste põlvede elamisvõimalusi. Tartu Linnavalitsus ja Tartus asuvad ettevõtted, organisatsioonid, ühendused ja linlased juhivad sellest põhimõttest ning vastutavad oma tegevusest või tegevusetusest tuleneva keskkonnamõju eest. Tartu Linnavalitsus koos Tartus asuvate valitsus- ja ametiasutustega vastutab keskkonnakaitse seisukohalt parimate võimalike lahenduste leidmise eest kõigis eluvaldkondades, arvestades otsuste tegemisel sotsiaalse õigluse põhimõtteid ja viies otsuseid ellu majanduslikult optimaalsel viisil.

Põhimõtteline tegevuskava (Tartu Linnavalitsuse 22. jaanuari 1998. a istungi protokoll nr 6 punkt 5.1):

- linnavalitsus loob tingimused keskkonnahoidlikuks majanduseks ja olmeks oma pädevuse piires;
- linnavalitsus koolitab ja juhendab oma töötajaskonda keskkonnanõu ja säästva arengu küsimustes;
- linnavalitsus stimuleerib tartlasi mõtlema keskkonna, tervise, turvalisuse ja majanduse seoste üle ning tegutsema nende suhtes vastutustundlikult;
- Tartu linna keskkonnanõu juhtimissüsteem kujundatakse vastavalt rahvusvahelisele (ISO) standardile. Tartu keskkonnaseisundi jälgimine toimub kompetentsete otsuste tegemiseks piisavas mahu, mõõdukate kulutustega ja võimaldab kiiret tegutsemist ohu korral. Eesmärk on elanike rahulolu ja kindlustunne, riiklike õigustloovate aktide järgimine ja keskkonnahoidlik majandamine;
- linnavalitsus teeb linna arengu planeerimisel koostööd erinevate huvigruppidega;
- ehitised ja rajatised planeeritakse, projekteeritakse ja ehitatakse nii, et püsiksid head tingimused kohalike loodus-, muinsus-, ajaloo- ja kultuuriväärtuste säilitamiseks ja esiletoomiseks;
- linnavalitsus töötab välja kriteeriumid keskkonnanõu arvestamiseks võistupakkumiste ja riigihangete korraldamisel;
- planeeringute lähteülesannete püstitamisel arvestatakse alternatiivide majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnanõuaspekte, saavutamaks ohutut, hästitoimivat ja kaunist tervikut;
- linnavalitsus jälgib ja hindab linna keskkonnaseisundit ja keskkonnamõju kõigis valdkondades ning teavitab neist avalikkust ja ametiasutusi;
- linnavalitsus lähtub oma keskkonnakorralduse arendamisel talle laekunud aruannetest, uuringutest ja hinnangutest ning teavitab avalikkust regulaarselt Tartu elukeskkonna seisundist, püstitatud eesmärkidele lähenemisest või kaugenemisest;
- linnavalitsus eeldab, et Tartus asuvad äriühingud, asutused, seltsid, ühendused, koolid, ülikoolid ja muud organisatsioonid annavad oma panuse kodulinna tervisliku ja kauni keskkonna heaks, koostades ja viies ellu oma keskkonnanõuikavad;
- linnavalitsus eeldab, et tootmisettevõtteis asendatakse taastumatute loodusvarade kasutamine võimaluste piires taastuvate loodusvarade kasutamisega ning tõstetakse toodangu kvaliteeti ja kasutusiga;
- linnavalitsuse korraldamisel sobitatakse inimtegevus looduskeskkonda seda võimalikult vähe mõjutades. Lähtutakse looduse taluvusvõime piiridest ja loodusliku mitmekesisuse säilitamisest. Arvestatakse nii praeguse kui tulevaste põlvkondade vajadusi. Luuakse keskkonnasõbralik jäätmeäitlussüsteem ning tagatakse õhu ja joogivee kvaliteet. Hoidutakse hävitamast kõike seda loodus- ja kultuuripärandis, mis võib kujuneda väärtuseks tulevastele põlvedele.

Tegevuskava elluviimine:

Tugineb oskamisele, vastutustundele ja keskkonnateadlikule käitumisele. Hästitoimiv juhtimissüsteem ja keskkonnakaitse-eesmärkide püstitamine kõigis linnavalitsuse struktuuriüksustes ning ettepanekute tegemine linna ühtsesse keskkonnategevuskavasse ja -programmidesse tagab, et püstitatud eesmärgid saavutatakse. Aruannete,

uuringu- ja hinnangu- põhjal korrigeeritakse linna keskkonnajuhtimist ja -korraldust. Korrapäraselt koostatavad keskkonnanaruanded, kvaliteediaruanded, keskkonnajuhtimissüsteem ja selle toimimise regulaarne kontrollimine, parendamine ja muud juhtimisvõtted võimaldavad jälgida tegevuste keskkonnamõju ning rakendada otsusetegemisel ettevaatlikkuspõhimõtet. Rahastamisallikateks on linna eelarve, riigieelarve, riiklike investeeringute pogramm, Eesti Keskkonnanafond ja keskkonnanafondi Tartumaa osafond, muud fondid, toetused, Euroopa Liidu ja teiste riikide abiprogrammid.

2.5.2. Tartu teadlased

Tartu ülikoolide ja teadusasutuste uurijad valivad baasuuringute kõrval teadlikult ka selliseid teemasid, millega selgitatakse kodulinna elukeskkonna seisundit, täpsustatakse elukeskkonna kvaliteeti ja ümbritseva looduse taluvusvõimet. Teadlased teevad oma kodulinna käsitlevate uurimistööde tulemused linna avalikkusele teatavaks ja kättesaadavaks ning esitavad oma põhjendatud ettepanekud omavalitsusele, lootes, et omavalitsus eelistab süva- ja rakendusuuringu tellimisel kvaliteedilt võrdsete pakkumuste korral kodulinna teadusasutuste ning firmade pakkumusi.

2.5.3. Planeerijad, projekterijad ja ehitajad

Eesmärk: linna arengu planeerimisel arvestatakse tartlaste väärtushinnanguid, loodus-, muinsus-, ajaloo- ning kultuuriväärtuste kaitse ja säilitamise põhimõtteid tundvate spetsialistide ning kaitse eest vastutavate ametkondade seisukohti. Planeeringute koostamisel analüüsitakse vajadusel kahte varianti, saavutamaks ohutut, hästitoimivat ja kaunist tervikutulemust. Ehitised ja rajatised planeeritakse, projekteeritakse ja ehitatakse nii, et säiliks ja toodaks esile kohalikud loodus-, muinsus-, ajaloo- ja kultuuriväärtused. Ei hävitata seda, mida ei saa tagasi ning millel võib olla väärtus tulevastele põlvetele. Olulisemates valdkondades koostatakse teemaplaneeringud koos sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamõtjude analüüsiga.

Olukorra iseloomustus: olukord on halva ja rahuldava piiril.

- keskkonnaprobleemide tuvastamise ja lahendamise vahendid ja viisid ei võimalda ennetavat (kõige odavamalt) tegutsemist planeeringute lähteülesannete hindamisel, projektide kooskõlastamisel, linnavalitsuse ja volikogu otsuste kujundamisel;
- ülikoolide spetsialistide vähene kaasamine linna keskkonnaprobleemide lahendamisse;
- välisekspertide, kelle teadmised kohalike olude kohta on pinnapealsed, eelistamine oma asjatundjatele;
- Tartu lähiümbruse probleemide vähene arvestamine ja ebapiisav koostöö naabervaldadega.

Tartu Agenda 21 taktika: linna arengustrateegia ja üldplaneering on kogu linna edasise arengu olulised alused, seetõttu on juba nende koostamisel ülimalt oluline lähtuda säästva arengu põhimõtetest, mis on fikseeritud käesolevas dokumendis. Üldplaneeringu koostamine peab olema läbi põimunud keskkonna ja sotsiaal-majanduslike mõjude hindamise protsessiga. Piltlikult öeldes on see pidevalt arenev protsess, kus üldplaneeringu kavandavad muutused kutsuvad esile nende mõjude hindamise, mis omakorda korrigeerib üldplaneeringu suundi. Ka detailplaneeringute puhul on põhjust rääkida samasugusest läbipõimumisest mõjude hindamisega, ehkki lühemas ajalisel ja ruumilisel skaalal. Väga oluline on kõigi planeerimisetappide puhul variantide (stsenaariumide) olemasolu, mis võimaldavad paremini valida eri lahenduste vahel ning teha põhjalikum analüüsi. Olulisemates valdkondades koostatakse teemaplaneeringud koos sotsiaal-majandusliku ja keskkonnamõju analüüsiga. Planeeringud visualiseeritakse, et avalikustamise käigus oleks igaühel võimalik nendest aru saada.

Planeerimise juures arvestatakse teiste maade maastiku- ja regionaalplaneerimise kogemusi.

Olulisemad põhimõtted Tartu üldplaneeringu koostamisel:

- Tartu on Euroopa vanemaid ülikoolilinnu ja sellega tuleb arvestada kõikide arengukavade igas järgus. Ülikool oli, on ja peab jääma Tartu keskseimaks asutuseks. Eelkõige tähendab see ülikooli ja linnavalitsuse tõhusat koostööd linna

arendamisel;

-- linna liikluskorraldus sõltub kõige olulisemalt Emajõe rajatavatest sildadest, mis peaksid võimaldama kahte kontsentrist ringliiklust: kaugemat übersõitu linnast (Tiksoja ja Ropka sildade rajamise kaudu) ning linnakeskusest übersõitu. Oluline on ka jalgratta- ja jalakäiguteede ohutu võrgustiku väljaarendamine;

-- kogu Tartu ülesehituse ja tema keskkonnaseisundi parendamise seisukohast on oluline raudtee kaubajaama ja vagunidepoo väljaviimine linnakeskmest;

-- Raadi endise lennuvälja haaramine linna ja ümbritsevate valdade arengukavadesse on põhimõttelise tähtsusega ülesanne, mille lahendus eeldab vabariigi valitsuse osalust;

-- ajaloolise linnasüdame funktsionaalsem ärakasutamine äri-, kultuuri- ja teenindustegevuses, mis eeldab vabade ehituskruuntide täisehitamist ning olemasolevate kõrge kultuuri- ja ajaloolise väärtusega hoonete restaureerimist.

Tegevused: kogu Tartut ja selle lähiümbrust haarava keskkonnakaitse ja sotsiaal-majandusliku arengu suunitlusega elektroonilise kohateabesüsteemi (GIS) väljatöötamine. Keskkonnaseire sidumine GIS-iga. Üldplaneeringu koostamine arvestades linnavolikogu 6. veebruari 1997. a otsusega nr 61 kinnitatud üldplaneeringu lähteülesannet ja arengusuundumusi ning kogu piirkonna, Eesti ja eriti Lõuna-Eesti tulevikukavasid. Tartu Ülikooli ja Eesti Põllumajandusülikooli instituutide baasil täiendõppe korraldamine keskkonnakaitse, regionaalse arengu ja planeerimise ning sellega seotud geoinformaatika alal.

Vastutajad ja täitjad: planeerijad, keskkonnaametnikud, partnerid, järelevalveasutused.

Tartlase roll: olla aktiivses suhtluses planeerijate, projekteerijate, tervise- ja keskkonnakaitseametnikega. Küsida ja saada teavet.

Näitajad: näitajate süsteem on kujunemisel.

2.5.4. Tartu ettevõtted, asutused ja organisatsioonid

Tartu linnas asuvad ettevõtted, asutused ja organisatsioonid (edaspidi ettevõtted) aitavad oma tegevuse pideva parendamise ja täiustamisega kaasa linna säästva arengu põhi- ja üldeesmärkide saavutamisele ning häirivate asjaolude kõrvaldamisele. Tartu ettevõtete arengut iseloomustavad võtmesõnad on: avatus, tasuvus/kasumlikkus, hea keskkonnakaitsekorraldus ja parima võimaliku keskkonnapraktika rakendamine, koostöö ja vastutustunne.

Ettevõtete suundumus keskkonnakaitse ja keskkonnaplaneerimise valdkonnas:

Ettevõtete juhtkonnad ergutavad ja toetavad uurimis- ja arendustööd, mille tulemusena kasutatakse loodusvarasid säästlikumalt ja tõhusamalt. Majandusliku põhjendatuse korral asendatakse ammenduvate loodusvarade kasutamine taastuvate loodusvarade kasutamisega või ammenduvate korduvkasutamisega, taotledes jäätmetekke üldist vähendamist. Püüeldakse keskkonnakaitse seisukohast parima olemasoleva tootmisvõtte tundmise ja kasutamise poole. Tuntakse kasutatavate loodusvarade ja väljastatavate toodete või teenuste oluluskäiku ja mõjusid elukeskkonnale nii kohapeal kui ka kogu maailmas. Tuntakse tekkivate kõrvalsaaduste või jäätmete korduskasutamise võimalusi ja kahjutustamise parimaid viise.

Põhimõtteline tegevuskava

Avatus

Ettevõtete juhtkonnad peavad olema algatusaldis ja ettenägelikud ning arvestavad nii tänase ühiskonna (tarbijad, kliendid, teenistujad jne) nõudmisi kui ka tuleviku vajadusi. Keskkonnakaitsetöö tulemuslikkuse hindamise olulisemad kriteeriumid on avatus ja tõesus. See tähendab, et ettevõtete juhtkonnad ja vastutavad töötajad teavitavad ettevõtte keskkonnakaitsetegevusest ja tegutsemisest tulenevatest keskkonda mõjutavatest tagajärgedest kõiki oma ettevõtte töötajaid, ametivõime ja asjast huvitatud isikuid. Aitavad kaasa nüüdisaegse keskkonnateabe levitamisele ja

keskkonnateadvuse tõusule.

Tasuvus/kasumlikkus

-- Ettevõtete juhtkonnad peavad olema teadlikud, et mure ja hool elukeskkonna puhtana säilimise ja säilitamise eest on juba praegu, kuid veel enam tulevikus tähtis ettevõtte turueduks. Kasumiga töötamine loob ettevõttele eeldused keskkonnaprogrammide koostamiseks ja nende edukaks elluviimiseks, vajalikeks investeeringuteks ja arendustööks. See tähendab, et majandusliku tasuvuse otsustamisel arvestatakse nii investeeringu võimalikke ökoloogilisi tagajärgi kui tehnilist ja tehnoloogilist võimalikkust ning majanduslikku tasuvust.

-- Ettevõtte keskkonnaprogrammi koostamisel arvestatakse parimat olemasolevat tootmisviisi ja püüeldakse selle rakendamisele.

-- Ei rahulduta üksnes ametivõimude poolt ettekirjutatud normnõuete täitmisega, vaid taotletakse enamat.

-- Loetakse oluliseks ettevõttesiseste kaugeleulatuvate eesmärkide püstitamist, ettevõtte keskkonnapoliitika loomist ja töötamist rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonnakorraldusstandardi reeglite järgi.

Keskkonnakaitsekorraldus

Hool ja vastutus ümbritseva elukeskkonna tervislike omaduste säilimise ja parandamise eest eeldab, et keskkonnakaitse on kajastatud ettevõtte igapäevaotsuste tegemises kõigil tasanditel ja kõigis valdkondades, hõlmates nii ettevõttesiseseid mõjusid kui ettevõttest väljapoole ulatuvaid mõjusid. See tähendab, et:

-- kõikjal, kus on võimalik, kasutatakse suletud tehnoloogilisi süsteeme;

-- keskkonnakaitseküsimused on ettevõttes teadvustatud ja tähtsustatud;

-- püstitatud eesmärkide poole liikumist kontrollitakse selleks väljatöötatud näitajate abil;

-- ettevõtte juhtkond koolitab ja ergutab kõiki oma töötajaid täitma oma tööülesandeid täie teadlikkuse ja vastutustundega, keskkonnakaitsele parimal võimalikul viisil;

-- keskkonnaprogrammi täiendatakse vastavalt lisanduvate teadmistega.

Koostöö ja vastutus

Vastutus loodusvarade säästliku kasutamise ja tuleviku suhtes säästva ühiskonna võimalikkuse eest jaguneb nii ettevõttele, ettevõtte klientidele kui ka keskkonnasõbraliku teenuse ostjatele ja toorme tarnijatele. Sisseostude ja müügi seoses kaaluvad ettevõtete juhtkonnad alati, kas sisseostetavat või müüdavat saadust või teenust on võimalik asendada keskkonnasõbralikuma toote või teenusega. See tähendab, et ettevõtete juhtkonnad:

-- varustavad oma kliente tõsiasjadele põhineva teabega, mis võimaldab neil saadusi ja teenuseid hinnata ja võrrelda keskkonnasõbralikkuse seisukohast;

-- arendavad loodusvarasid ja energiat kokkuhoidvaid teenuseid ja tooteid ning propageerivad neid oma tarbijaskonnale;

-- vähendavad igal võimalusel kõigi oma teenuste ja saaduste keskkonnamõju;

-- kõigi muude asjaolude poolest võrdsete toodete või teenuste sisseostmisel eelistatakse keskkonnasõbralikumaid tooteid või teenuseid.

Parima keskkonnapraktika rakendamine

Parim keskkonnapraktika on meetmete kombinatsioon parimate keskkonnahoiutulemuste saavutamiseks. Meetmetest

eelistatakse neid, mida saab rakendada otseselt saasteallika juures (heidet vähendavad seadmed). See tähendab, et meetmete valikul tuleb tähelepanu pöörata:

- toote valmistamise, kasutamise ja jäätmekäitlusega seotud keskkonnariskile;
- reostuse vältimisele või tegevuse/toote asendamisele vähem reostavaga;
- asendusmaterjali või asendustegevuse tõenäosele keskkonnakasule või -kahjule;
- teaduse, teadmiste ja keskkonnatehnika arengule ja muutustele;
- täideviimisvõimalustele;
- sotsiaalsele ja majanduslikule kaasmõjule.

Soovitav on alustada keskkonnaülevaate koostamisest ja meetmetest põhimõttel «oma majapidamine korda».

Tartu Agenda 21 taktika: teadlikkuse taseme tõstmine avatuse ja koostöö süvenemiseks, hea keskkonnakaitsekorralduse ja parima võimaliku keskkonnapraktika rakendamiseks, vastutustunde kasvamiseks kõikidel tasanditel.

Tegevused: energia- ja veekasutuse kokkuhoid ja lekete vältimine ning jaotuskadude vähendamine. Energiakasutuse, soojatootmise ja põhitootmisega seotud reostuse kahjutustamine. Termostaatide, mõõturite, arvestite ja muude kontrollseadmete kasutamine. Õhusaaste vähendamisele suunatud liiklus- ja veostekorraldus. Hea jäätmekäitluskogemuse rakendamine. Ergutus ja tunnustustavade loomine. Hea keskkonnapraktika näidete kogumine. Tulemuste võrdlemine teiste ettevõtetega.

Vastutajad ja täitjad: igauks oma pädevuse piires ja tuginedes pidevalt täienevatele teadmistele.

Tartlase roll: õigus teada toodangu või teenuse tervise- ja keskkonnamõju, teadlikkus kaupade valimisel ja teenuste ostmisel, teadlikule valimisele kaasaitamine.

Näitajad: ettevõtte keskkonnaaruande olemasolu ja kättesaadavus. Kapitalikulud, muutuvkulud, kulud aasta kohta miinus kulude vähenemine energia, vee ja tooraine kokkuhoiu arvel, kulud ühiku kohta, süsinikdioksiidiheite vähenemine, lämmastikoksiidide ja vääveldioksiidiheite vähenemine, muude saasteainete ja jäätmete hulga vähenemine. Keskkonnakoormus reoainete kaupa toodanguühiku kohta. Kulutõhususe analüüs iga rakendatava meetme kohta.

2.5.5. Tartlased

Valik on tartlase kätes: aukartuse ja austuse ilmutamine kaaskodanike ja looduse vastu; oma kodu korda; oma töökoht korda; aktiivne seltsielus ja ühistegevuses osalemine; ettepanekud oma asutuse keskkonnapoliitika loomiseks ja keskkonnakorraldussüsteemi väljatöötamiseks; targad ostud kaupluses, arvestades ostetava toote tervislikkust, kestvust, keskkonnasõbralikkust; hinna ja kvaliteedi suhtelt parima, tagatisega keskkonnahoidlikku teenust pakkuva teenindaja poole pöördumine; keskkonnasõbraliku liiklusvahendi valimine; oma soovide ja seisukohtade aktiivne väljendamine esinevate häirivate keskkonnategurite osas (erinevatest allikatest pärinev müra, visuaalne reostus, vibratsioon jne) koos omapoolsete ettepanekute esitamisega; aktiivne osalemine kodulinna arengu kavandamises ja planeerimises.

3. LINLASTE KESKKONNATEADVUSE JA -TEADLIKKUSE ARENDAMINE

Linnakodanike keskkonnateadvuse kasv, mis saavutatakse keskkonnahariduse kaudu, on üks Tartu linna keskkonna- ja inimsõbralikumaks muutumise ja sellena püsimise tagatisi.

3.1. Keskkonnaharidus Tartus: taotlused ja ettepanekud

-- Keskkonnaharidus peab hõlmama inimesi kõikidest vanuserühmadest, sotsiaalsetest gruppidest, eluvaldkondadest. Keskkonnateadvuse ja -teadlikkuse edendamisel kasutatavad meetodid peavad olema paindlikud ja mitmekesised,

nende väljatöötamisel ning valikul tuleb arvestada sihtgruppide erinevusi. Vaja on tugineda nii teaduslike uurimuste ja küsitluste tulemustele, mis toovad välja inimeste soovid, vajadused ning ootused, kui ka senistele kogemustele ja praktikale nii Eestis kui mujal. Keskkonnaharidus peab olema kättesaadav kõigile inimestele sõltumata nende maksujõulisusest, east, soost ja rahvusest.

-- Lapsevanemate koolituses peab kindlasti sisalduma keskkonnahariduslik osa, mis käsitleks loodushoidu, säästvat ja keskkonnasõbralikku eluviisi, käitumist looduses jms. Olulisel kohal on teoreetiliste teadmiste sidumine olmega ja praktiline rakendamine igapäevaelus ning laste koduses kasvatuses.

-- Lasteaedade õppekavad peavad sisaldama loodusõpetust ja keskkonnakaitset lihtsas vormis. Õpetamise eesmärk on lastes ökoloogilise mõtlemise arendamine -- selgitatakse looduses valitsevaid seoseid, inimese ja looduse vastastikust mõju, loodusliku mitmekesisuse tähtsust ja selle kaitsmise vajadust jne. Põhimeetodid on mäng, käeline jm loominguline tegevus. Olulisel kohal on vahetud ja emotsionaalsed kontaktid loodusega.

-- Koolides rakendatavad õppekavad peavad sisaldama keskkonnateemat viiduna kõikidesse õppeainetesse. Koolid koostavad oma kooli keskkonnasõbraliku tegevuskava ehk Kooli Agenda 21. Selle koostamisesse ja ellurakendamisesse, samuti keskkonnaürituste korraldamisse kaasatakse võimalikult palju õpetajaid, õpilasi, lapsevanemaid jt. Aktiivsetel koolidel on võimalik taotleda ökokooli staatust (üleeuroopaline liikumine), osaleda teistes rahvusvahelistes keskkonnaalastes programmides ja projektides.

-- Soodustatakse keskkonnadistsipliinide (keskkonnakaitse, keskkonnakeemia, -füüsika, -tehnoloogia, -psühholoogia, keskkonnanaudit jne) süvaõpet gümnaasiumides ja kutsekoolides. Korraldatakse nende alade õpetajatele asjatundlik koolitus.

-- Keskkonnahariduse kui ühiskonna normaalse talitlemise ja arengu olulise teguri tähtsustamisel noorte seas tuleb rõhutada loetletud alade järjest suurenevat osakaalu kõikides eluvaldkondades.

-- Keskkonnateadvuse ja -teadlikkuse edendamisel on oluline võimaldada õpilastele sellealast koolivälist tegevust. Tegevus toimub huviringides ja -klubides, keskkonnaprojektides, -aktioonides ja -üritustel osalemise kaudu. Üks sotsiaalseid konflikte ja noorte kuritegevust ennetava programmi osa on võimaluste loomine laste ja noorte vaba aja sihipäraseks kasutamiseks, huvitegevuse soodustamine. Laste ja noorte keskkonnaalane huvitegevuses osalemine peab olema võimalik ka vähemkindlustatud või riskirühmadesse kuuluvatele lastele ja noortele.

-- Pedagoogidele korraldatakse pidev ja süsteemne keskkonnaalane täiendkoolitus. Koolitus kohaldatakse, haarates kõikide erialade õpetajaid ning lasteaiakasvatajaid.

-- Linnakodanike keskkonnateadvuse ja -teadlikkuse taseme tõstmiseks korraldavad linnaasutused ja linnavalitsuse toetusel vastavasisulisi üritusi ja aktioone. Olulisel kohal on kõigi linnakodanike osaluse suurendamine linna muutmisel keskkonna- ja inimsõbralikumaks.

Olukorra iseloomustus: linnaametnike hulgas tehtud küsitlus (Kährrik, Alakivi, 1997) andis järgmised tulemused:

	JAH	EI
Kas Tartus arvestatakse praegu igas valdkonnas loodus- ja keskkonnakaitset?	6,6%	66,8%
Kas loodus- ja keskkonnakaitseprobleemid pakuvad ametnikele huvi?	81,0%	7,5%
Kas ametnikel on keskkonnanõukorra kohta piisavalt informatsiooni?	16,4%	69,9%
Kas ametnikud soovivad keskkonna- ja säästva arengu alast täiendkoolitust?	52,7%	17,7%

Küsitlusele vastanud ettevõtete tippjuhtide, loodus- ja keskkonnakaitset õpetavate õpetajate ja linnavolikogu liikmete arvamused jagunesid umbes sama moodi ja väljendasid ligikaudu sedasama.

Ettepanek: luua Tartu Noorte Loodusmaja baasil keskkonnahariduse ja -teabe keskus, laiendades vastavalt Tartu Noorte Loodusmaja tegevussuundi.

Tegevuskava: kogu linna elanikkonnale mõeldud keskkonnaharidus- ja -info keskuse rajamine heade looduslike eeldustega ja kinnistunud traditsioonidega kohta, mis on kõigi linna piirkondade lastele ja noortele ühtviisi hästi kättesaadav. Rajatav keskus peab olema planeeringu, projekti, ehitamise ja toimimise poolest nüüdisaegse olmetehnoloogia ja keskkonnahoidlikkuse näidis. Keskkonnahariduse ja -teabekeskuse hoones saavad soovi korral ruume teised loodus- ja keskkonnatemaatikaga tegelevad asutused, kes finantseerivad vastavas mahus ka maja ehitamist. Keskuse teabeosakond on mõeldud kasutamiseks avada kõigile linlastele. Keskusesse tuleb konverentsi- ja näitusesaal. Hoonet ümbritsev maa-ala on kõrghaljastusega ja kaunilt kujundatud. Keskkonnahariduse ja -teabekeskuse olemasolu on Tartu linnale auküsimus, see näitab linnavalitsuse hoolivat suhtumist nii ümbritsevasse keskkonda kui linnaelanikesse. Keskkonnakaitse hariduse omandamine ja täiendõpe jätkub Tartu Ülikoolis ja Eesti Põllumajandusülikoolis.

3.2. Tartu loodussümbolid ja linna keskkonnaseisundile pühendatud üritused

Loodustunnetuse süvendamiseks ja linlaste aktiivsemaks kaasamiseks arendamisse valitakse Tartu loodussümbolid: kivi, puu, liblikas, lill, lind, kahepaikne, kala, selgrootu vms ja osutatakse igale Tartu koolile ja/või huvikoolile au, kinnitades kooli koos ühe loodusteadlasega, soovitatavalt kooli vilistlasega, kindla linnapargi patrooniks.

Teema-aastate väljakuulutamise: kogu aasta vältel on üks kindel teema erilise tähelepanu all (vaadatakse läbi kontseptsioonid, strateegiad, täiendatakse tegevuskavasid, koostatakse teabematerjale, ilmub pikem ülevaade ja teemaanalüüs jne).

Puhta vee aasta	1999
Loodusharulduste aasta	2000
Puhta õhu aasta	2001
Haljastuse aasta	2002
Puhta pinnase aasta	2003
jne	

4. ELUKESKKONNA VÄÄRTUS

4.1. Haljastus ja veekogud: looduslikud eeldused ja loodud eeldused

4.1.1. Roheline Tartu

Tartu looduspärlid on Emajõgi ja Emajõe ürgorg, Toomemägi ja seda ümbritsevad ajaloolised tänavad, Kalmistu paljand ja Aruküla koopad, mitmel pool linna eri osades paiknevad kaitstavad loodusobjektid ja eriliselt linnurikas Ropka-Ihaste luht. Eri aegadel on planeeritud ja rajatud Tartu maine ja meeldivuse teine alustala -- Tartu roheline: Toomemäe park, kesklinna pargid ja haljasalad, praeguste äärelinnade (endiste mõisasüdamete) pargid ja puiesteed, mis on tartlaste puhkuse ja meeldivuse allikas ning Tartu turistliku külgetõmbejõu üks alus. Selle üliväärtusliku, tartlaste ja Tartu külaliste kõrgelt hinnatud pärandi hoidmine ja selle pakutavate puhkevõimaluste säilitamine ning paremaks muutmine, vanade parkide taastamine nende väärikuses (Raadi jt) ning uute puhkealade loomine Emajõe kallastele on tartlaste selgesti väljenduv soov, millega tuleb arvestada nii üld- kui detailplaneeringute koostamisel ja projekteerimistingimuste väljaandmisel. Linnalooduse säilitamine mitmekesisena nõuab planeerijate ja projekteerijate ning tartlaste keskkonnahoidlikku käitumist. Teema- ja detailplaneeringutega luuakse eeldused pargi või haljasala kasutajate vajaduste parimaks rahuldamiseks, võttes arvesse tulevaste kasutajate nägemusi ning arvestades, et majandusliku jõukuse kasvuga puhke- ja virgestusvajadused suurenevad. Ajalooliste parkide rekonstrueerimisprojektid koostatakse Firenze deklaratsiooni nõuetest kinni pidades.

Firenze deklaratsioon on ICOMOS-i (ÜRO organisatsioon International Council of Monuments and Sites) koostatud programmdeklaratsioon, millega määratletakse kriteeriumid ajalooliste parkide kaitseks ja korrashoiuks.

Järgitavad põhimõtted:

-- Tartu ajaloolisi parke ja haljasalasi ei vähendata täisehitamisega;

-- Tartu kesklinna parke ja haljasalaseid säilitatakse kui linna rikkust. Puhkevõimalusi nendes parandatakse ja mitmekesistatakse;

-- väikeste haljastute säilitamine ja juurdeloomine on lähimiljöö meeldivana hoidmise ja puhkuse võimaluste kujundamise seisukohalt erilise tähtsusega. Vältitakse väikeste haljastute parklateks kujundamist, tänavapuude raiumist ja väljasuretamist;

-- tähelepanuväärseid puid kaitstakse esteetilisest, looduskaitse- ja pedagoogilisest, kultuurilisest või kitsamalt teadmisi propageerivast seisukohast lähtudes. Vana puu nagu vana inimenegi vajab kaitset, hoidmist ja seisundit parandavat hooldamist;

-- eri liikide eluvõimaluste säilitamisele ja elutingimuste parandamisele pööratakse tähelepanu nii esindusparkides ja haljasaladel kui poollooduslikel ja looduslikel aladel. Eesti Punase Raamatu liikide esinemise selgitamiseks Tartu linna territooriumil korraldatakse täiendavaid uuringuid;

-- luuakse mitmerindeline haljastus, mis aitab kaasa liigirikkuse (linnud, putukad) tagamisele, kaitseb paremini müra ja tolmu eest ning puhastab paremini õhku;

-- Emajõe kallastel jätkatakse puhke- ja virgestusvõimalusi pakkuva Emajõe roheline koridori ja sealt hargneva roheline võrgustiku ja tuumalade kontseptsiooni realiseerimist. Eesmärk on järk-järgult suurendada nii heakorrastatud kui poollooduslike parkide ja haljasalade pindala;

-- kõigist elurajoonidest peab olema võimalik pääseda üldkasutatavasse parki nii lapsevankriga kui ka ratastoolis;

-- Tartlastele ning koolidele, asutustele ja organisatsioonidele antakse võimalus osaleda linnahaljastuse loomises ja korrashoiul;

-- linlasi innustatakse jätkuvalt oma koduaedaseid ja õuealaseid kauniks muutma ja avaldatakse neile selle eest tunnustust.

Olukorra iseloomustus: eksisteerib surve laiendada ehitustegevust parkide ning haljasalade arvel ja Emajõe roheline koridori arvel. Parkide ja metsade pindala moodustab linna üldpindalast vaid 6,2%.

Tegevused: Tartu haljastusstrateegia loomine. Linnaümbruse haljastute funktsionaalne ühendamine linna haljastusüsteemiga. Teemaplaneeringu ja kaugtegevusprogrammi koostamine. Pargid ja haljastud inventeeritakse, töötatakse välja nende alalhoidmise ja omanõulisuse säilitamise kriteeriumid, abinõude programmid ja tegevuskavad puhkevõimaluste parendamiseks. Hakatakse vastutustundlikumalt suhtuma uute puude istutamisse ja hooldamisse, olemasoleva tänavahaljastuse säilitamisse, vältitakse puuümbruse kinniasfalteerimist või kinnisillutamist. Leitakse võimalused noorte puude tüvede kaitsmiseks ja puude juurekaelte vigastamise vältimiseks hooldustööde käigus. Koostatakse kataloog «Viiskümmend võimalust linnahaljastuse kaitseks intensiivse kasutusega aladel». Soovitusprogrammid: «Lilled rõdudel» ja «Haljastatud fassaadid». Üldplaneeringus ja detailplaneeringutes arvestatakse ka kaunite vaadete säilimist või loomist südalinna ja puhkuseks sobivatel aladel.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, asutused, ettevõtted, kinnisvaraomanikud, koolid ja ülikoolid.

Tartlaste roll: vastutustundlik käitumine; puhtuse hoidmine ja lemmikloomade mustuse igakordne kõrvaldamine parkides ja haljasaladel; vandaalitsemine lõpetamine; aktiivne dialoog planeerimisprotsessis; õigus küsida ja saada teavet.

Näitajad: üldkasutatavate parkide ja haljasalade kogupindala ja protsent linna pindalast; reservhaljastute (sh jäätmaad) pindala ruutmeetrites inimese kohta. Hooldatud pind aastas, üldkasutatavate parkide pindala elaniku kohta, eriteenuseid või erivõimalusi pakkuvaid alade pindala linnaosas elaniku kohta (mänguväljakutega parke, mänguväljakuid, koerajooksutusalaseid, sportlikke mänge võimaldavaid alasid, liuvälju), hooldatav territoorium elaniku kohta hooldusklasside kaupa, hooldamiseks kulutatav üldsumma, hektari kohta kulutatav summa, ruutmeetrit hooldatavat

pargiala elaniku kohta, hooldamiseks kulutatav summa ühe elaniku kohta. Kõik needsamad näitajad uute parkide või haljasalade rajamise kohta aastate kaupa. Teeäärsete roheliste alade (puuderead, hekid, mururibad) pindala hektarites linnaosa kohta.

4.1.2. Veekogude ja veega seotud puhkuse Tartu

Linna olulisemad veekogud on Emajõgi, Anne kanal, Raadi järv, Vanemuise pargi tiik, Emajõe paremkalda tiik laululava kohal, Tamme Gümnaasiumi tiik ja Saare tiik. Ka ülejäänud umbes kuutkümmet tiiki või tiigikest on vaja säilitada ja hooldada. Vesi koos rohelsega on parim, mida Tartu võib elanikele ja külalistele pakkuda.

Järgitavad põhimõtted:

- mitmekesine kaunis maastik loob head arengueeldused lastele;
- haljastatud ja heakorrastatud puhkeala veekogu kaldal on parim kodulähedane puhkevõimalus igas vanuses inimesele;
- lastel, kes saavad turvaliselt mängida veekogu kaldal, peita end põdsastesse, leida pargist mängumaja, istutada oma lille või jälgida taime kasvamist, on vähem terviseprobleeme ja psüühikahäireid;
- vanurid ja puuetega inimesed vajavad loodust oma kodu lähedal. See on oluline psüühiliseks heaoluks ja tervise hoidmiseks;
- loodus on ideede ja inspiratsiooni allikas. Loodus võib olla ime ja imede allikas ka linnas.

Olukorra iseloomustus: veekogude puhtuse osas on olukord on rahuldav. Emajõe vesi muutub järk-järgult puhtamaks tänu tunnelkollektori ja reoveepuhasti lõpuehitamisele ja käikuandmisele ning kogu valgla väiksemale reostuskoormusele, eriti väetiste vähema kasutamise tõttu. Jõekallaste roheline koridori ja sealt hargneva puhkevõimalusi pakkuva roheline võrgustiku idee realiseerimine sõltub koostatavast üldplaneeringust ja detailplaneeringutest.

Tartu Agenda 21 taktika: jätkuvalt teadvustada kõigile, et linn ja loodus ei välista, vaid täiendavad teineteist. Kõigi võimaluste teadlik läbitöötamine ja hea tahte ilmutamine linnalooduse säilitamisel ja paremaks muutmisel on vajalik kõigi tasemete planeeringute juures.

Tegevused: teemaplaneeringu ja tegevusprogrammi koostamine ja elluviimine. Ojasid ei aeta torusse ja ei juhita otseteed jõkke, vaid kasutatakse ära kõik võimalused nende puhkeotstarbeliseks kujundamiseks. Täismõõtmelise sõudekanali idee läbitöötamine. Supelrandade, sadamate ja randumiskohtade planeerimine ja väljaehitamine.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, ametiasutused, planeerijad, projekteerijad ja ehitajad.

Tartlaste roll: olla aktiivne osaleja arengu kavandamisel.

Näitajad: kontseptsioonide ja eesmärkide olemasolu või puudumine. Teemakäsitlused planeeringutes ja projektides. Teostatud projektide analüüsid, tulemuste võrdlemine teiste omavalitsustega. Tartlaste hulgas korrapäraselt läbiviidud küsitlused ja arvamusuuringud.

4.1.3. Mis on Tartus kaitse all

Ehitised ja rajatised sulatatakse loodusesse ja keskkonnaoludesse nii, et saavutatakse kohalikke loodus-, muinsus-, ajaloo- ja kultuuriväärtusi maksimaalselt säilitav, esiletoov ja kaunis terviktulemus, kaitstuse kõrge tase. Ei hävitata seda, mida ei saa tagasi.

Kaitstavad loodusobjektid (seisuga 1. oktoober 1998. a)

1. Toomemägi (koos Kassitoomega*) --

Kassitoome. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

Toomemägi. Kaitse alla võetud Eesti NSV MN 5. juuni 1959. a määrusega nr 218.

2. Külmakindel pirnipuu -- Elva 8. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

3. Külmakindel pirnipuu -- Pepleri 32 (R. Pälsoni 3*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

4. Seemikpirnipuud -- Kuru 8 (2*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

5. A. Kurvitsa selektsiooniaed -- Riia 46. Kaitse alla võetud Eesti NSV MN 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331-k lisa 3.

6. Läänepärnaallee (Pärnaallee*) Laulupeo tänaval (Tähtvere pargis*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

7. Ebatsuugaallee (Pseudotsuugaallee*) Raadi sõjaväekalmistul Aasa tänava poolsel küljel. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

8. Pärn -- Tähtvere 5. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

9. Hariliku tamme püramiidvorm -- Lai (I. Mitõurini*) 8. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

10. Juudapuulehikud (Juudapuu*) -- Jakobi (V. Kingissepa 45*) 33. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

11. Kollane hobukastan -- Veski (N. Burdenko*) 45. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

12. Hõbevaher -- Kastani 1. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

13. Alpi seedermand (Seedermand*) -- Eha 36. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

14. Tamm -- Kalevi ja Õnne tänava nurgal. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

15. Torkav kuusk -- Pargi 4. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

16. Rühm nulge (kolm puud) -- Tähe 4 (38*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

17. Devoni liivakivipaljand (Kalmistu paljand*) -- Emajõe ürgoru vasakkallas Puiestee tänava kalmistute kohal. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306.

18. Suur rändrahn Emajõe lual. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306. (On mattunud täitepinnasesse Annelinnas.)

19. Aruküla koopad -- Jõgeva mnt ja Emajõe ürgoru perve vahel Vahi tänava alguse vastasküljel. Kaitse alla võetud Eesti NSV MN 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331-k lisa 1.

20. Koidula tamm -- Pepleri (R. Pälsoni*) 10. Kaitse alla võetud Metsamajanduse ja Looduskaitse Peavalitsuse juhataja 30. aprilli 1966. a käskkirjaga nr 84.

21. Õunapuu -- Pihlaka 28 (Võru 109*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114.
22. Tamm Päeva tänaval (tamm on tõenäoliselt Päeva 15 -- U. Alakivi). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114 ja Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186. Viimase otsuse alusel kuulub tamm selles kvartalis kaitse alla võetud põlispuude loendisse.
23. Amuuri korgipuu -- Puiestee 108. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114.
24. Kuus püramiidtamme -- Võru 109. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114.
25. Püramiidtamm -- Jaani kiriku taga Rüütli tänava ääres. Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114.
26. Harilik tamm -- Kalevi 13 (end Laste Luu- ja Liigesetuberkuloosi Sanatooriumi ja Noorte Naturalistide Maja piiril*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114 ja Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186. Viimase otsuse alusel kuulub ta selles kvartalis kaitse alla võetud põlispuude loendisse.
27. Harilik tamm -- Puiestee 95c (e*). Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114.
28. Põlispuud LilleTähePargiKalevi tänava kvartalis. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186. Nende hulgas on Tartu Linna TSN TK 21. aprilli 1967. a otsusega nr 114 kaitse alla võetud tamm Päeva 15 ja sama otsusega kaitse alla võetud tamm Kalevi 13.
29. Kaks elupuud Tähe 38 maja ees. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
30. Tammeallee -- Riia tänava lõunapoolsel küljel, sõidutee ja krundipiiride vahel Raudtee tänavast Soinaste tänavani. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
31. Kollane hobukastan -- Ropka tee 25 (Ropka pargis*). Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
32. Kaheksa põlispärna -- Forseliuse pargis (platsil*). Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
33. Mandõuuria pähklipuu -- Akadeemia 2. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
34. Kaks valget mooruspuud -- Kastani 24a (Vanemuise ja Kastani tänava nurgal*). Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega 186.
35. Harilik hobukastan -- Tähtvere pargi servas katoliku kiriku edelakülje piirdeaia ääres. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
36. Alpi seedermand -- Veski (N. Burdenko*) 37. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
37. Haruldaste taimede mikrokaitseala -- Anne planeeritud III mikrorajoonis. Kaitse alla võetud Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186.
38. Raadi park koos dendropargiga -- Kaitse alla võetud Tartu Linna TSN TK 4. oktoobri 1957. a otsusega nr 306 (dendropargi osa) ja Tartu Linna RSN TK 29. juuli 1986. a otsusega nr 186 (pargi osa).

Märkus: * -- objekti nimetus või aadress on muutunud.

Tartus on esindatud mitmed kaitsealused loomariigi isendid nagu kühmnokkluik, viinamäetigu, järvekonn, mitmed haruldased või kaitsealused seene- ja taimeliigid. Kaitstavate loodusobjektide regulatsioon on sätestatud järgmiste

põhiliste õigusaktidega:

-- kaitstavate loodusobjektide seadus;

-- keskkonnaministri 20. oktoobri 1993. a määrus nr 29;

-- looduskaitse registri põhimäärus, Vabariigi Valitsuse 29. aprilli 1996. a määrus nr 119.

Olukorra iseloomustus: loodusobjektide valitseja kohuseid täidab Tartu Maavalitsuse keskkonnaosakond oma põhimääruse alusel.

Tartu Agenda 21 taktika: kaasa aidata objektide säilimisele väärtushinnangute aussetõstmise, teabe levitamise ja teadlikkuse edendamise abil, sest objektide valitsemise korraldamine on riigiasutuse pädevuses.

Tegevused: olukorra teadvustamisele kaasaaitamine. Teabematerjalide koostamine ja levitamine nii sihtgruppidele kui avalikkusele.

Vastutajad ja täitjad: ametiasutused oma pädevuse piires. Kõik muud head tahet ilmutades.

Tartlase roll: teada ja tunda oma linna väärtusi, aidata kaasa nende hoidmisele ja säilitamisele. Küsida ja saada teavet. Aktiivselt osaleda planeerimisprotsessis.

Näitajad: kättesaadav looduskaitse register. Kaitse all oleva ala % linna üldpindalast, teabematerjalide olemasolu. Kaitstavate loodusobjektide seisund.

Kaitstavad muinsusobjektid

1. 250 riiklikus registris olevat arhitektuurimälestist (kultuuriministri 20. märtsi 1997. a määrus nr 12).

2. Arheoloogiline kaitsevöönd koos üksikobjektidega (Tartu Linnavalitsuse 11. märtsi 1993. a määrus nr 126).

3. Tartu vanalinna muinsuskaitseala (Vabariigi Valitsuse 21. märtsi 1995. a määrus nr 126).

4. Tammelinna linnaehituslik kaitseala (Tartu Linnavalitsuse 6. aprilli 1995. a määrus nr 9).

5. Karlova linnaehituslik kaitseala (Tartu Linnavalitsuse 22. juuni 1995. a määrus nr 13).

6. Toometaguse--Vaksali piirkonna linnaehituslik kaitseala (Tartu Linnavalitsuse 9. novembri 1995. a määrus nr 17).

7. Tähtvere linnaehituslik kaitseala (Tartu Linnavalitsuse 18. aprilli 1996. a määrus nr 7).

4.2. Üldised muutused arusaamises keskkonnakaitsest: areng ajas

5. ELUKVALITEET: PÕHITEENUSTEGA JA NENDE KESKKONNAMÕJUGA SEOTUD ASPEKTID

5.1. Joogivesi, joogiveevarude säilimise tagamine ja joogiveeallikate kaitse, reovee kanaliseerimine ja puhastamine

Probleemid:

-- ebakvaliteetne joogivesi ühisveevõrgu mõnedes lõikudes;

-- keemiliselt reostunud ja mikrobioloogiliselt saastunud vesi salvkaevudes (umbes 2500 tarbijat);

-- ebapiisav kontroll joogivee kvaliteedi üle tarbija juures, teabe puudulikkus ja olemasoleva teabe halb kättesaadavus;

-- oht joogiveevarude puhtana säilimisele.

Eesmärgid:

1. Puhas ja kvaliteetne joogivesi kõigile tartlastele.
2. Kõigi oluliste näitajate olemasolu ja kontroll veekvaliteedi üle mitte ainult vee maa seest väljapumpamisel, vaid ka tarbija juures. Joogivee tervisekaitselist olulisust arvestades on selle eesmärgi saavutamine üks linna ülimaid prioriteete.
3. Veevarustuse arengukavad ja kvaliteedieesmärgid.
4. Linna veevarustust käsitlemine ühtse tervikuna, puurkaevude või muude veallikate kuuluvusest olenemata.
5. Põhjavee kui hinnalise ja (reostumise korral) taastumatu loodusvara kasutatavuse ja 100% kaitse võimalikult pika perioodi jooksul. Veehaarete kaitse.
6. Vajalik teave kõigile asjaosalistele piisavas mahus, kiirelt, arusaadavalt, minimaalsete kulutustega, kuid tõhusalt ja tagasisidega.
7. Reovee kanaliseerimine, reoveepuhasti lõpuniheitamine ja puhasti töö optimeerimine, puhastisse juhitava reovee puhastamine vastavalt HELCOM-i nõuetele. Reoveesette majanduslikult läbimõeldud ja keskkonnasõbralik käitlemine, arvestades pikas perspektiivis setet kui ressursi AS-i Tartu Veevõrk soojus- ja elektritarbe osaliseks katmiseks.
8. Lahkvoolukanalisatsioon kõikjal, kus see on võimalik.
9. Keskkonnahoidlik planeerimine, projekteerimine ja ehitamine.

Olukorra iseloomustus: Olukord on murettekitav, seda kirjeldavad materjalid on kättesaadavad linnavalitsuse keskkonnateenistuses ja arenguteenistuses, Tartu Tervisekaitsetalitus, TÜ Tervishoiu Instituudis, Tartu Maavalitsuse keskkonnaosakonnas ja AS-s Tartu Veevõrk. Vett jaotatakse ühisveevõrgust. Vee tarbimine kodumajapidamises on stabiliseerunud Euroopa keskmisele tasemele. Inimeste teadlikkuse tase vee ratsionaalse ja kokkuhoidliku kasutamise eelistest ja vajadusest on tõusnud, uued olmeseadmed kasutavad vett otstarbekamalt. Lekkeid on vähem. Suurima ohu allikad on kontrolli all ja suure äkkreostuse oht on viidud miinimumini. Aktsiaseltsi Tartu Veevõrk joogiveelabor rahuldab kõik oma vajadused ja müüb veeanalüüsiteenust. Vee- ja kanalisatsiooniteenuste hind on stabiliseerunud ja jõukohane. Puhasti tehnoloogiline protsess toimib häireteta. Kogu reovesi puhastatakse. Arengu juhtimine toimub aktiivselt ja kõigi asjasse puutuvate ametkondade aktiivsel toetusel. Informatsioon liigub kõigis suundades kiirelt ja takistusteta. Operatiivne reageerimine on võimalik.

Tartu Agenda 21 taktika: probleemide teadvustamine, põhjuste põhjalik analüüs. Täpsustavate eesmärkide, kvantitatiivsete ja ajaliste sihtide püstitamine, abinõuplaanide koostamine ja nende rakendamise tulemuslikkuse jälgimine kõigis asjasse puutuvates ametkondades ja kõigil tasanditel.

Tegevused:

- ühisveevõrgi ja üldkanalisatsiooni ehitamine piirkondadesse, kus see puudub, kusjuures tervisekaitse seisukohalt on vaja ehitamist alustada piirkondadest, kus inimesed tarbivad salvkaevude keemiliselt reostunud ja mikrobioloogiliselt saastunud vett. Vee- ja kanalisatsioonitorustike väljaehitamine loob aluse linnaosa arengule (kinnisvaratehingud ja investorite tulek);
- töö jätkamine kvaliteediandmete kogumisel ühtses süsteemis, andmeanalüüsi ja linnaplaaniga seostamise täiustamine. Analüüs selle kohta, kas püstitatud kvaliteedi- ja kokkuhoiueesmärkidele lähenetakse või kaugenetakse nendest;
- kiirete meetmete rakendamine: torustike läbipesu ja remont, et kiiresti parandada võrguvee kvaliteeti tarbija juures ja

vähendada praegu kuni 25%-list veekadu torustikes;

- kasutusest väljalangenud kaevude ja muude puuraukude kindlakstegemine ja nõuetekohane sulgemine;
- sanitaarkaitsealade rajamine, hooldamine ja alasse mittesobivate ettevõtete ümberprofileerimine või teise linnaossa viimine;
- kohtpuhastusseadmete jätkuv rajamine objektidele, mis seda vajavad, et vältida toksiliste või reoveepuhasti tööd häirida võivate komponentide sattumist puhastisse;
- jääkreostusalade saneerimine;
- teadlikkuse taseme tõstmine kõigil haldus- ja tegutsemistasanditel;
- probleemide arvestamine üld- ja detailplaneerimise käigus, projekteerimise lähtetingimuste andmisel, projektide läbivaatamisel, lubade väljastamisel, ehitusjärelevalve ja eksploatatsiooni korraldamisel;
- riikliku statistilise aruandlusega kogutud andmete analüüs ja ettepanekute tegemine;
- riikliku veeseirega kogutud andmete analüüs ja ettepanekute tegemine;
- suurima ohu allikate teadvustamine ja meetmete rakendamine kõigil vajalikel tasandil. Kvaternaari veekihi puurkaevudele ja salvkaevudele on suurima ohu allikad endiste militaarobjektide ja mittekasutatavate tsiviilobjektide vanareostus; jätkuv reostus tegutsevatest ettevõtetest; avariid ja lekked, kaasa arvatud lekked kanalisatsioonitorustikest ja settekaevudest. Kõigile veekihtidele on suurima ohu allikad tamponeerimata puurkaevud.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus ja ametiasutused, AS Tartu Veevõrk ja teised veeallikate valdajad. Planeerijad, projekteerijad, ehitajad. Koostöörühmad.

Tartlase roll: teadlikkus olukorrast, ohtudest ja võimalustest. Keskkonnateadlik käitumine.

Näitajad: ühisveevõrgust vett saavate elanike %, kõik joogivee kvaliteedinäitajad, tarbimist ja kadusid iseloomustavad näitajad inimese kohta, puhasti toimimise tõhususe näitajad, veeseisundi näitajad heitvett vastuvõtvast veekogus, veeettevõtte kulutused kuupmeetri vee kohta, perekonna kulutused joogiveele ja reoveele aastas, perekonna kulutused kuupmeetri kohta (vesi ja reovesi).

5.2. Liikumisvõimaluste parendamine ja mootorsõidukite poolt põhjustatud õhusaaste vähendamine

Probleemid:

- autoliikluse pidev kasv ja sellest tulenev õhukvaliteedi halvenemine ning liiklusohutuse vähenemine;
- sundliiklus kesklinna koondunud ameti-, kaubandus- ja teenindusasutuste tõttu;
- sundliiklus suurte magamislinnaosade ja töөлkäimislinnaosade olemasolu tõttu;
- liikluskoormuse kasv kesklinna planeeritud ja ehitatud bensiinijaamade tõttu;
- ühistranspordi konkurentsivõimetus;
- jalgratta- ja jalakäiguteede vähesus, jalgrattasõidu ja tänavaületamise ohtlikkus;
- kõnniteede puudumine või halb seisukord;
- keskkonnamõju vähene arvestamine liikluskorraldus ja ebarahuldav parkimiskorraldus suurelamurajoonides;

- transiitliiklus läbi linna, mitte linnast mööda;
- vähesed liikumisvõimalused puuetega inimestele ning halb juurde- ja sissepääs haldus- ja teenindusasutustesse.

Eesmärgid:

- mootorsõidukite sujuvam ja ohutum liikluskorraldus, vähem liiklusõnnetusi, vähem müravaevas inimesi;
- vähem sundliiklust;
- liikluskorralduse kontseptsioon, tervisliku linnakeskkonna ja loodushoiuga arvestav strateegia;
- liiklusvahendite poolt põhjustatud õhuheitmete väiksemad kogused ja puhtam õhk;
- ühissõidukite konkurentsivõimelisus, kasutamise kasv;
- transiitliiklus ei läbi linna, loodusväärtuste säilitamist arvestav liiklusskeem;
- paremad ja ohutumad liikumisvõimalused puuetega inimestele, jalakäijatele, jalgrattakasutajatele.

Olukorra iseloomustus: olukord on halb. Linnaliikluse ja linna läbivate autode õhusaastekoormuste kohta uuringud puuduvad. Puuduliku rahastamise tõttu on olemasolevad andmerekad lühikesed ja ei kajasta olukorda enamiku õhku saastavate ainete suhtes. Linnas ei ole ühtki automaatset kompleksset õhuseirejaama. Praegu toimub automaatselt ainult vääveldioksiidi sisalduste seire. Bioindikatsiooniuuringud on rahastamise puudusel katkenud. Liiklusemüra kohta on mõõtmisandmeid väga vähe, modelleerimisuuringuid ei ole tehtud. Liikluskorraldusmeetmed soosivad autoliiklust, mitte jalgrattaliiklust või jalgsikäimist. Linnaliinidel kasutatavate busside hulgas on palju vanu, mille tõttu õhku paisatavate saasteainete kogused on suured ja eriti halb on õhu kvaliteet jalgsi käiva lapse ja täiskasvanu kõrgusel. Kesklinna on ehitatud mitu bensiinijaama (tõenäost riskioobjekti), mis suurendab veelgi kesklinna liiklus- ja saastekoormust. Olukorda kirjeldavad materjalid on kättesaadavad linnaplaneerimise osakonna arenguteenistuses, linnamajandusosakonna keskkonnateenistuses, Tartu Transpordikeskuses, Tartu Tervisekaitsetalituses; Tartu Maavalitsuse keskkonnaosakonnas.

Tartu Agenda 21 taktika: probleemide teadvustamine, põhjuste põhjalik analüüs. Täpsustavate eesmärkide, kvantitatiivsete ja ajaliste sihtide püstitamine, abinõude plaani koostamine, selle rakendamine ning tulemuslikkuse jälgimine kõigis asjasse puutuvates ametkondades ja kõigil tasanditel.

Tegevused: olukorra põhjalik kirjeldus ja analüüs koos tegevusvariantide osutamisega; inimkeskse liikluskorralduse evitamine; keskkonnaseisundit kirjeldava ja prognoosiva osa põhjalikumaks muutmine erinevate tasemete planeeringutes; sundliikluse vähendamine linnaplaneerimislike meetoditega; autoliikluse vähendamine hea ühissõidukorraldusega; keskkonda võimalikult vähe saastavate auto- ja bussikutuste kasutamine; jalakäijate alade laiendamine kesklinnas ja ohutute jalgrattateede ehitamine linnaosadest keskusesse ja linnaosade omavaheliseks ühendamiseks; liikluskorraldusmeetmetega ja meetmete täitmise kontrollimisega vähendada autoliiklust ja autode parkimist parkides; uute planeeringute koostamisega eelduste loomine inimsõbralikuks elukeskkonnaks suurelamurajoonides ja selle säilitamiseks eramurajoonides; linna ümbritseva ringtee ja sildade kavandamine, projekteerimine ja ehitamine; vähemalt ühe automaatse õhuseirejaama kavandamine ja käikuvõtmine; bioseire taasalustamine; korrapärane aruandlus eri tegevusalade poolt põhjustatud õhusaastekoormuste ja meetmete kohta koormuse vähendamiseks; keskkonnateabe süstemaatiline kogumine ja analüüsimine, avalikkuse korrapärane teavitamine ning koolitamine.

Vastutajad ja täitjad: linnavalitsus, Tartu Transpordikeskus, bussi- ja autoettevõtted, planeerijad, projekteerijad ja ehitajad.

Tartlase roll: teada ja tunda liikluse keskkonnamõju, valida võimalikult keskkonnasõbralikke liiklusvahendeid, liigelda tervist ja keskkonda hoidvalt, vältida kaasliiklejate ohustamist. Küsida ja saada teavet välisõhu kvaliteedi ja liikluse poolt põhjustatud müra ja liiklusega kaasnevate riskide kohta.

Näitajad: autode ja muude sõidukite arv linnas, autode ja muude sõidukite arv linna ühe ruutkilomeetri kohta, liiklusravaevast inimeste arv, eraautode arv elaniku kohta, ühissõidukite kasutajate arv, busside liiklussagedus, bussiliikluseks sobivate kõvakattega tänavate osatähtsus, lämmastikdioksiidi sisaldus maapinnalähedases õhus.

5.3. Elektri- ja soojusenergia tootmise ja jaotamise keskkonnamõjud

Probleemid:

- suured kaod elektri- ja soojusenergia jaotusvõrgus, mis tingib ülemäärast tootmist, suuremat saasteainete heidet, suuremaid kulutusi energiale;
- elektri- ja soojusenergia eraldi tootmine;
- soojusenergia tootmine põhisas sisseveetavast ammenduvast kütusest;
- energiakokkuhoiumeetmete vähene rakendamine lõpptarbija juures;
- väikekatlamajade planeerimine ja ehitamine, vaatamata linnale kuuluvates katlamajades vabade soojatootmisvõimsustele ja torustike olemasolule ehituspiirkondades;
- tõese ja täpse keskkonnateabe puudumine või halb kättesaadavus.

Eesmärgid:

- väiksemad soojakaod tootja juures, jaotusvõrkudes ja tarbija juures;
- jõukohane hind, selge ja arusaadav hinnakujundusmehhanism;
- keskkonnahoidlikult ja võimalikult kohalikest kütustest või muude ressursside baasil toodetud elekter ning soojus;
- minimaalne õhusaastus;
- planeeringuline selgus ja planeeringutest kinnipidamine.

Olukorra iseloomustus: olukord on halvenemas linna teatud piirkondades. Keskkonnakaitse poolest paranes olukord pidevalt kuni 1996. aastani. Kesklinna piirkond viidi üle keskküttele, likvideeriti väikesed söekatlamajad. Suurtes katlamajades asendati väävlirikas masuut maagaasi ja osaliselt kohalike kütustega. Seoses ümberehitusega projekteeriti kõigisse suurematesse katlamajadesse ja võeti kasutusele suitsugaaside puhastusseadmed (elektrifiltrid, multitsüklonid). Alates 1996. aastast on Tartus lisandunud gaasiküttel väikekatlamaju (uusi punktreostusallikaid ja riskiobjekte). Planeerimisel ei järgita kehtivat üldplaneeringut. Üldine tulevikukava puudub.

Tartu Agenda 21 taktika: kaasa aidata säästva energiamajanduse loomisele ja hea keskkonnapraktika rakendamisele kõigil otsusetegemis- ja otsuste elluviimistasanditel.

Tegevused: kadude vähendamine. Täpsed mõõtmised, tõesele teabele põhinev majandus- ja keskkonnamõju analüüs parima võimaliku tehnoloogia ja keskkonnameetmete rakendamiseks. Kohalike kütuste osatähtsuse suurendamine või võimalike uute varude kasutuselevõtmise ettevalmistamine (jätmed). Linna energiakasutuse tulevikukava väljatöötamine ning energia- ja saasteainete bilansi koostamine, arvestades kõiki keskkonnaaspekte, kaasa arvatud riskianalüüs. Energiakokkuhoiumeetmete ja korras majapidamise põhimõtte rakendamine kõigi energiatootjate ja -tarbijate juures. Kontroll, teave ja tagasiside energeetikaga seotud ressursikasutusest ja keskkonnakoormusest nii asjaga seotud ametkondade kui elanikkonna seas. Iga-aastaste keskkonnaaruannete koostamine kõigil tasanditel lisaks kohustuslikele majandustegevuse aruannetele. Energeetiliste varude täieliku loetelu koostamine, tasuvus- ja kulutõhusuuringute korraldamine. Riskianalüüs. Selgelt defineeritud eesmärkide püstitamine ja näitajate kasutamine eesmärkidele lähenemise mõõtmiseks. Juhend- ja teabematerjalide koostamine ja levitamine hea keskkonnapraktika tagamiseks.

Vastutajad ja täitjad: asjaomased ettevõtted, korraldavad ja järelevalvet teostavad ametiasutused.

Tartlase roll: «Oma maja korda» põhimõtte rakendamine, aktiivne dialoog tootjate ja jaotajatega. Õigus küsida ja saada teavet keskkonnamõjude kohta.

Näitajad: majandusnäitajad nagu püsikulud, muutuvkulud jne; kasutus ja kokkuhoiunäitajad elaniku ja toodanguühiku kohta; keskkonnanäitajad nagu süsinikoksiidide, lämmastikoksiidide, vääveldioksiidi ja tahkete osakeste heide, põhjatuha ja/või lendtuha kasutamise %.

5.4. Jäätmetekke vähendamine ja jäätmekäitluse korrastamine

Probleemid:

- kõigi jäätmeliikide koguste suurenemine;
- ebapiisav jäätmete sorteerimine tekkekohas;
- hais ja mustus jäätmekogumiskohtades, eriti pärast jäätmekonteinerite tühjendamist;
- sorteeritud jäätmete äraandmine on vaearikas;
- eriotstarbelistesse konteineritesse pannakse muud prügi;
- prügimäele viidavad jäätmed sisaldavad ohtlikke, korduskasutatavaid ja/või ümbertöötamiskõlblikke materjale;
- riik ei ole täitnud talle seadusega pandud kohustusi, mistõttu normaalne jäätmehoole on häiritud;
- informatsioon olemasolevatest jäätmehooldevõimalustest on ebapiisav;
- rahulolematust jäätmekäitlusettevõtete tegevusega;
- teenuse hindade ebaselgus, teenuse hinna ja kvaliteedi suhe on ebarahuldav.

Eesmärgid:

- rahulolu jäätmekäitlusettevõtete tegevusega;
- hindade selgus ning vastuvõetav teenuse hinna ja kvaliteedi suhe;
- mahutite olemasolu eriotstarbeliste jäätmete jaoks;
- väiksemad jäätmekogused prügilas;
- normaalne jäätmehoole, kuna igaüks täidab talle pandud kohustusi;
- toksilised jäätmed ei satu looduskeskkonda ega toiduahelasse, ohtlikud jäätmed ei satu prügilasse;
- kasutamiskõlblikud asjad abivajajani inimväärikust mitteriivaval viisil;
- piisav ja kergesti kättesaadav teave jäätmehooldevõimalustest.

Olukorra iseloomustus: olukord on rahuldava ja halva piiril. On rakendatud ohtlike jäätmete (akud, patareid, vanaõlid jm) ning teisese toorme (klaas, paber, kalts) kogumine. Klaastaara vastuvõtt korduskasutamiseks toimib. Alustatud on kartongist mahlapakendite ja alumiiniumpurkide vastuvõttu. Rajatud on alaline ohtlike jäätmete vastuvõtupunkt ja sisse viidud ohtlike jäätmete kogumine bensiinijaamades ja patareide kogumine kauplustes. Aeg-ajalt teavitatakse elanikkonda ajalehes ja raadios. Elanikkonna olmejäätmeid veetakse jäätmekäitlusettevõtetele sõlmitud otselepingute

alusel. Prügila keskkonnamõjud on kaardistatud ja prügila väljaehitamise projekt koostatud. Läbitöötamata on olmejäätmete käitlemise kaasaegsete tehnoloogiate rakendamine (põletamine, biogaasistamine). Praegu ainsana kasutatav ladestamine prügilasse on kaasaegses keskkonnatehnoloogilises mõttes ja säästva arengu seisukohalt madala eelistusastmega (jäätmetes sisalduv energia jääb kasutamata) ja ainult väljaminekuid nõudev tegevus (vedu küllalt kauge maa taha, pidevalt suurenevad saastekahjuhüvitised). Järgimisele kuuluvad prioriteedid: jäätmetekke vältimine; jäätmekoguste ja nende ohtlikkuse vähendamine; jäätmete taaskasutuse laiendamine nii otseses ringluses, materjaliringluses kui energeetilise toormena; jäätmete nõuetekohane töötlus ja ohutustamine; võimalikult väikeste koguste ohutu ladestamine või matmine eeskujulikult välja ehitatud prügilasse.

Tartu Agenda 21 taktika: osalemine elanikkonna teavitamisel, võrdlevate näitajate süsteemi loomine ja rakendamine, kaasa aitamine uue teenindussüsteemi väljatöötamisele ja rakendamisele. Teostatavusuuringute algatamine ja korraldamine parima võimaliku keskkonnapraktika kasutuselevõtmiseks.

Tegevused: vana toimiva süsteemi edasiarendamine. Sorteerimisvõimaluste suurendamine korrusmajapiirkondades. Linna poolt rahastatavate sorteeritud jäätmete vastuvõtupunktide loomine elanikkonna paremaks teenindamiseks eramupiirkondades eesmärgiga vältida nii kasutuskõlblike kui keskkonnohtrike jäätmete sattumist prügilasse. Prügiveokulude vähendamine. Haigla jäätmete ohutu käitlemise korraldamine. Hea jäätmekäitluskogemuse, tunnustamise ja ergutusvahendite rakendamine (Tammelinna Elanike Ühenduse algatuse laiendamine teistesse linnaosadesse). Toorme ja materjalide kokkuhoidlik kasutamine. Jäätmetest põhjustatud keskkonnareostuse kõrvaldamine. Jäätmetega saastatud alade puhastamine.

Vastutajad ja täitjad: asjaomased ettevõtted, korraldavad ja järelevalvet teostavad ametiasutused, linnavalitsus.

Tartlase roll: olla õpihimuline, osata küsida ja saada teavet, luua oma parim viis jäätmetega ümberkäimiseks, vahetada kogemusi naabritega.

Näitajad: teenuse olemasolu, hinna ja kvaliteedi suhe, tekkivad kogused liikide kaupa ja elaniku kohta, korduskasutuseks ja/või töötlemiseks kogutavate jäätmete kogused ja nende % üldkogusest, prügilasse ladestatavad kogused kokku ja elaniku kohta. Selge ja kättesaadava teabe ja aruannete olemasolu.

6. TARTU AGENDA 21 KOOSTAMISE KOGEMUSED

6.1. Seni kasutatud meetodid ja tööviisid

Tartu Agenda 21 protsessi meetodid ja tööviisid hõlmavad tegevusi nii omavalitsuse sees kui väljapoole suunatud tegevusi, kattes järgmised valdkonnad: omavalitsuse toimimise toetamine, säästva arengu põhimõtete hõlmamine koostatavatesse planeeringutesse, tegevuskavadesse, projektidesse, olmesse, teadlikkuse tõstmine ja koolitamine, põhjalikum koostöö avalikkuse ja sihtgruppidega, partnerlus, uute poliitikate, strateegiate ja tegevusplaanide loomine, nende elluviimisele kaasaaitamine, eesmärkide saavutamise jälgimine, mõõtmine, ülevaadete ja kokkuvõtete tegemine.

Kokkuvõtlik loetelu kasutatud meetoditest ja tööviisidest on järgmine:

-- olukorra ja arengutunnetuse põhjalikum määratlemine arvamuste ja hoiakute ning keskkonnahoidliku käitumise uuringute põhjal;

-- keskkonnaseisundi põhjalikum määratlemine keskkonnainformatsiooni süstematiseerimise, korrastamise ja andmekogude loomise ning uute instrumentaalmõõtmiste ja laboriuuringute põhjal.

Ekspertarvamuste ja hinnangute küsimine.

-- Kaks ettekande- ja rühmatööfoorumit (Tartu keskkonnapoliitika, säästva arengu ja keskkonnakaitse-eesmärkide saavutamine, 7.--8. detsember 1997. a); säästev sotsiaalne areng: sotsiaalne õiglus ja sotsiaalne tõrjutus, 29. mai 1998. a).

-- Üks teabepäev-seminar (18. veebruar 1998. a).

-- Teabe- ja ideekoosolekud linnavalitsuse osakondades (ehituskorralduse osakond, rahandusosakond koos maakorralduse osakonnaga, välissuhete ja ettevõtluse arengu osakond, linnamajanduse osakond (korraldajad: osakonnajuhatajad, teemajuhid: Irja Alakivi ja Anneli Kährik).

-- Keskkonnakaitsepõhimõtte «Oma maja korda» rakendamine linnavalitsuse struktuuriüksustes (keskkonnakaitse-eesmärkide püstitamine linnavalitsuse struktuuriüksustes -- püstitas neli osakonda: haridusosakond, ehituskorralduse osakond, juriidiline osakond, rahandusosakond).

-- Intervjuud osakonnajuhatajatega -- osakonnajuhatajat õnnestus intervjuuerida juriidilises osakonnas, välissuhete ja ettevõtluse arengu osakonnas, ehituskorralduse osakonnas, maakorralduse osakonnas ja linnamajanduse osakonnas. Linnaplaneerimise, linnavarade ja haridusosakonnas toimusid samuti intervjuud, kuid mitte osakonnajuhatajatega. Intervjuuerija ja kokkuvõtte vormistaja: TÜ avaliku halduse üliõpilane Leno Saarniit.

-- Üliõpilaste konsulteerimine keskkonnahoiualal.

-- Osalemine paralleelselt arendatavates projektides (Tartu 2012 üritused, Tartu üldplaneeringu koostamine, kutse peale teistes omavalitsustes, Eesti Agenda 21, Läänemere piirkonna Agenda 21 jm).

-- Kirjalik informatsioon ajalehtedes (Postimees: kolm täislehekülge, lühemaid artikleid ja teateid) ning ajakirjades (Keskkonnatehnika, UBC Environmental Bulletin; A Future for Large Housing Estates, Berlin 1998; Environmental Improvements in Pre-Fabricated Housing Estates, Berlin 1996).

-- Visioonide, poliitikate, strateegiate ja tegevuskavade loomine ja läbiarutamine Tartu Agenda 21 koostamisel töörühmades ja alltöörühmades ning asjatundjate poole pöördumised.

-- Ettekanded või materjalid konverentsidel ja koosolekutel.

-- Paralleelselt koostatavate projektide toetus Tartu Agenda 21-le: Tartu üldplaneeringu keskkonnamõju hindamine, maakonnaplaneering, Tartu 2012 visioon.

6.2. Saavutused

-- Tartu keskkonnapoliitika ja alusdokumentide struktuuri väljatöötamine.

-- Põhimõtteline otsus rahvusvahelise standardi nõuetele vastava keskkonnakorraldussüsteemi loomise kohta Tartu Linnavalitsuses.

-- Müüdi «tartlane joob kvaliteetset joogivett» purustamine, tegeliku olukorra väljaselgitamine, teadvustamine otsusetegemise ettevalmistajatele, otsuste ettevalmistajatele ja otsuste täitjatele. Ühtse, kõiki vee kvaliteedinäitajaid hõlmava andmekogumissüsteemi väljatöötamine ja seostamine kohtteabega ning loodud andmekogude ühiskasutusse võtmine (linnavalitsus, Tartu Tervisekaitsetalitus, TÜ Tervishoiu Instituut, Tartu Maavalitsus), esmaste abinõude kiire kasutuselevõtmine (nimetatud asutuste esindajatest koosnev laiapõhjaline töörühm koostöös AS-ga Tartu Veevärk).

-- Partnerlusidee taaselluäratamine.

-- Tehnilise infrastruktuuri ettevõtete keskkonnapoliitika (keskkonnakaitse-eesmärkide alused) väljatöötamine ja dialoog ettevõtetega.

-- Keskkonnaharidus Tartus: visioon ja tegutsemisettepanekud.

-- Säästva arengu strateegia aluste koostamine koostöös Tartu Maavalitsuse keskkonnaosakonnaga, järkjärguline täiendamine, kava nende elluviimiseks ja tulemuste jälgimiseks linnavalitsuse koordineerimisel.

-- Tugevuste ja võimaluste, nõrkuste ja ohtude teadvustamine.

-- Linlaste teadlikkuse kasv ja aktiivsem osalemine arengukavade ja planeeringute koostamise käigus ja avalikel aruteludel.

6.3. Tartu Agenda 21 käigus valminud tööd

1997. a:

1. Hinnang Tartu elukeskkonna seisundile. Keskkonnaalased arvamused ja hoiakud. Keskkonnaalane käitumine. Keskkonnaprobleemide tähtsuse tunnetamine. Nelja uuritud sihtgrupi (Tartu Linnavalitsuse struktuuriüksustes töötavad ametnikud, Tartu Linnavolikogu liikmed, Tartu ettevõtete tippjuhid, loodusteadusi ja keskkonnakaitset õpetavad Tartu koolide õpetajad) analüüs. Koostajad: Anneli Kährik ja Irja Alakivi, Tartu, august 1997. a Uuringu läbiviimist ja tagasiside andmist sihtgruppidele toetas Kohalike Omavalitsuste Tugifond.

2. Tartu Agenda 21 ja Tartu 2012 keskkonnahoiu esimene seminar-foorum. Kokkuvõte. Irja Alakivi.

1998. a (kuni oktoobrini):

1. Tartu Agenda 21 ja Tartu 2012 keskkonnahoiu seminar-teabepäev 18. veebruar 1998. a. Kokkuvõte. Irja Alakivi.

2. Säätva arengu põhimõtetest lähtuv alusdokumentide süsteem ja Tartu keskkonnapoliitika Tartu 2012 keskkonnaosa ja Tartu Agenda 21 jaoks. Uku Alakivi. Tartu, 1998.

3. Tartu keskkonnahoiu põhimõtted (Tartu LV 22. jaanuari 1998. a istungi protokoll nr 6, otsus 5.1).

4. AS-le Tartu Veevärk kuuluvate puurkaevude vee kvaliteediandmete koondtabel. Andmekogu 1986--1997. Töörühma juht Irja Alakivi, vastutav toimetaja prof Astrid Saava, konsultant dr Sirje Raud. Koostajad: Liili Siilbek, Ülle Mürsepp, Kristel Randpalu. Tartu, märts 1998.

5. Tartu linna puurkaevud (AS Tartu Veevärk puurkaevud, ametkondlikud puurkaevud, tamponeerimata puurkaevud). Andmekogu. Siim Väikmann. Tartu, mai 1998.

6. Tartu linnas asuvate ametkondlike puurkaevude vee kvaliteediandmete koondtabel. Andmekogu. Tartu, mai 1998. Töörühma juht Irja Alakivi, vastutavad toimetajad prof Astrid Saava ja dr Sirje Raud. Koostaja Aili Lepik. Tehniline toimetaja Ülle Mürsepp.

7. Tartu linna puurkaevude asukohtade kaart 1:10 000 (kasutatav APS-Red programmis, väljatrükkid Microstation programmi abil). Koostaja Siim Väikmann, töörühm KIA-VESI. Tartu, 1998.

8. Tartu salvkaevude sanitaarne seisund ja vee kvaliteet (1991--1997). Andmekogu. Tartu, mai 1998. Prof Astrid Saava, dr Sirje Raud. Koondtabeli koostamise koordineerija Irja Alakivi. Tehniline toimetaja Ülle Mürsepp. Andmekogu on koostatud aastatel 1991--1997 läbi viidud uuringute põhjal, läbiviijad Kersti Pärna, Diva Eensoo, Aili Lepik ja Diana Paris.

9. Keskkonnaharidus Tartus. Visioon. Koostaja Ene Örd. Tartu, aprill 1998.

10. Tartu Agenda 21 ja Tartu 2012 säästlik ja keskkonnahoidlik areng: Säätva sotsiaalse arengu foorum. Kokkuvõte. MTÜ Peipsi järve projekt.

11. Ülevaade Tartu ja Tartumaa õhusaastekoormustest ja õhku saastavatest ettevõtetest (paiksed õhusaasteallikad). Koostaja Herkki Olo, TÜ geograafiaüliõpilane, juhendaja Irja Alakivi. Tartu, juuli 1998.

12. Lühiülevaade Tartu linna erakaevude sanitaarsest seisundist ja vee kvaliteedist. Koostanud prof Astrid Saava, Tartu Ülikooli Tervishoiu Instituut. Tartu, 1988.

13. Tartu välisõhu kvaliteediandmete koondtabel. Koostaja TÜ geograafiaüliõpilane Herkki Olo, juhendaja Irja Alakivi. Tartu, august 1998.

14. Teemaraamat «Sotsiaalne õiglus ja sotsiaalne tõrjutus». Koostaja Indrek Kärner. Tartu 1998.

15. Tartus kaitse alla võetud loodusobjektid. Uku Alakivi. Teabekogu programmis APS-Red ja paber kandjal. Tehniline teostus Herkki Olo ja Jaan Ainelo. Tartu, oktoober 1998.

16. Tartu Agenda 21 (projekt).

6.4. Koostöö teiste programmide ja projektidega ning keskkonnanahoiu ja säästva arengu kandepind Tartus

Säästva arengu temaatika on laiaulatuslik ja kõikehõlmav. Säästva arengu aspektidega on arvestatud ja arvestatakse Tartu Agenda 21 elluviimisel alljärgnevatel töodes:

Arengustrateegia Tartu 2012 -- Tartu linna arengukavad.

Tartu üldplaneering -- paralleelselt üldplaneeringu koostamisega toimuv keskkonnamõju hindamise projekt.

Tervete linnade projekt -- alles algusjärgus, kuid on säästva arengu teemale suunatud.

Säästva arengu teema on läbi töötatud ja kajastub järgmistes põhidokumentides:

Tartu Maavalitsus

Tartumaa 2000+: Lisaks üldisele koostöötahtele on oluline lähtuda säästva arengu printsiipidest (tsitaat).

Tartumaa maakonnaplaneering: Kestva ja säästva arengu aluste kujundamine Tartumaal toimub säästliku arengu kontseptsioonis ja nn Torremolinose (Euroopa regionaalplaneerimise) Hartas väljatoodud nelja üksteisest sõltuva eesmärgi saavutamise kaudu. Need eesmärgid on:

-- piirkondade tasakaalustatud sotsiaal-majanduslik areng;

-- elukvaliteedi parandamine;

-- vastutustundlik loodusvarade kasutamine ja keskkonna kaitsmine;

-- mõistlik maakasutus;

-- reventiivne printsiip (keskkonnaprobleemide ennetamine jäätmete hulga ja ohtlikkuse ja energiakasutuse vähendamisega);

-- toodete ja tehnoloogiliste süsteemide elutsükli analüüs;

-- Euroopa Liidus kasutatava keskkonnakorralduse ja auditi sisseviimine;

-- tarbijate keskkonnanahoiualane mõjutamine;

-- «saastaja hüvitab kahjud» printsiip. Oluline koht eelnimetatud eesmärkide saavutamisel on planeeringutega kaasnev keskkonnamõjude hindamine.

Tartu Ülikool koos
allasutustega

Tartu Ülikooli arengukava (TÜ Nõukogu 27. juuni 1997. a otsus nr 38, muudetud TÜ Nõukogu 19. juuni 1998. a määrusega nr 9): Ülikool peab oluliseks säästva arengu ning keskkonnanahoiu kontseptsiooni ning sellest johtuvalt töötab välja Tartu Ülikooli keskkonnakorralduse süsteemi (tsitaat).

Eesti Põllumajandusülikool

Arengukavas veel ei kajastu. EPMÜ esindajad töörühmas algatavad teema läbitöötamise

koos allasutustega	uue arengukava koostamise käigus.
Tartu koolid ja huvikoolid	Koolide Agenda 21 koostamist koordineerib Tartu Noorte Loodusmaja.
Organisatsioonid	Loodusuurijate Selts, Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjon, Eesti Ökoloogiakogu, Eesti Looduskaitse Seltsi Tartu osakond, Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering, Eesti Roheline Liikumine, Ajakiri Eesti Loodus, Eestimaa Looduse Fond, Tammelinna Elanike Ühendus, Tartu Noorte Loodusmaja, Keskkonnaklubi Scarabaeus, Teadlaste Liit, Sihtasutus Tere (teadlased regioonidele) jm. Tegevused toimuvad, teabevahetus linnavalitsusega toimib, kuid võiks olla süsteemsem.

6.5. Tartu Agenda 21 tulevik

Tartu Agenda 21-ga alustatud süsteemse töö jätkumise eelduseks on Tartu Linnavolikogu ja Linnavalitsuse toetus tegevuste elluviimisele, jätkuv toetus ja koordineerimistöö seni veel puudutamata teemade läbitöötamiseks ja juba käsitletud teemade käsitlemise süvendamiseks ning järgnevate dokumentide koostamiseks, et tuua Tartusse maksimaalselt rahvusvaheliste keskkonnaprojektide raha, teadmisi, oskusi, töökohti jne -- kõike seda, mida on vaja, et püsida konkurentsias ja veelgi enam -- olla juhtgrupis ning abistada ja toetada Eesti teisi omavalitsusi nende ees seisvate probleemide määramisel, põhjuste kõrvaldamisel ja lahenduste otsinguil. Arusaamine tegevuse mitmepoolsest kasulikkusest. Kavandatud tegevuste süsteemne elluviimine ja tagasiside. Töörühmas aktiivselt osalenud partnerite jätkuvalt hea tegevus oma ettevõtetes, asutustes, klubides, huviorganisatsioonides ja kodudes. Ülevaadete ja kokkuvõtete regulaarne tegemine ja tegevusplaanide täpsustamine.

7. TARTU AGENDA 21 TÄHELEPANUKESE

Tartu Agenda 21 kohaliku elu edendamise ja elukeskkonna seisundi jätkuvalt paremaks muutmisele suunatud tegevus saab selle nime all jätkuda vähemalt sajandi, kasvades seejärel üle Tartu Agenda 22-ks jne. Programmil Tartu Agenda 21 on kolm ulatust. Tartu -- see on identiteet, aegade taha ulatuvad juured ja kohaliku elu edendamine vaatamata kõigile raskustele. Agenda -- see on sulatumine rahvusvahelisse säästva arengu liikumisse ja -keskkonda. 21 -- see on sajand täis ootusi ja arengut (edasiliikumist). Igaüht toetatakse ja motiveeritakse püstitama Tartu Agenda 21 raames uusi eesmärke ja tegutsema eesmärkide saavutamiseks.

Tartu Agenda 21 tähelepanukeskmes on:

- teadlikkuse, oskuste ja vastutustunde kasvatamine kõigis keskkonnahoiu ja säästva arengu valdkondades;
- partnerluse ja võrgustikukoostöö edendamine parema keskkonnaplaneerimise huvides;
- kvaliteetse, selge ja arusaadava keskkonnateabesüsteemi loomine, teabe avalikkusele kättesaadavaks tegemine ning avalikkuse osaluse edendamine;
- säästva arengu põhimõtteid sisaldavate põhidokumentide ja juhendmaterjalide koostamine, rakendusuringute algatamine ja korraldamine; partnerluse jätkumine ja süvenemine keskkonnahoiu, majanduse ja sotsiaalsfääri vahel ning omavalitsuse, regiooni, riigi ja maailma vahel;
- otsuse tegemise täiustamine.